COSMOGRAPHIÆ, SEV MVNDI SPHAERAE, LIBRI TRES,

noua methodo & dilucida conſcripti.

AVTORE ANTONIO MIZALDO, MEDICO ET MATHEMATICO.

Eiuſdem Geographica quædam, cum docti Aſtronomi, & periti rerum cœli interpretis, Encomio.

LVTETIÆ,

Apud Federicum Morellum, in vico Bellouaco, ad vrbanam Morum.

M. D. LXVII.

EX PRIVILEGIO REGIS.

SENTENTIA PRIVILEGII.

CAVTVM *est regia sanctione, ne quispiam alius, præter Federicum Morellum, Typographũ Parisiẽsẽm, hunc librum, cui titulus habetur,* Cosmographiæ, seu mundi sphæræ libri tres, noua methodo & dilucida conscripti, autore ANTONIO MIZALDO MEDICO ET MATHEMATICO. necnon, Geographica quædam, cum docti Astronomi, & periti rerum cœli interpretis, Encomio, *intra septennium, absque manifesto autoris consensu, sub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione æstimata, multabitur. Concessum fuit Priuilegium Molinis, die* VI. *Martij,* 1566.

Per Regem in consilio.

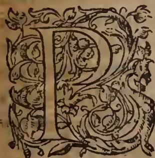
CAMVS.

Illuſtriſsimo Adoleſcēti

HENRICO ENGOLISMÆO
S. ſedis Apoſtolicæ Protonotario, &
Caſæ-dei Cœnobiarchæ,

ANTON. MIZALDVS S.P.D.

LVTARCHVS ſcribit, Adoleſcens illuſtriſs. Anteam Scytharum regē, aliquando iuſſiſſe Iſmeniam excellentiſs. tibicinem bello captū, in cœna canere. Quē cùm omneis admirarētur, eíque præ voluptate applauderent, ſolus ille iureiurādo affirmauit ſuauiùs quādoque audiuiſſe equum hinniētem: vſqueadeò aureîs habebat ἄμουσος ille, à muſica abhorrentes. Ex huius ouo veluti prognatos videre licet hodie quamplurimos potentes ac nobiles, non dicam viros, ſed etiam adoleſcēnteis, ac iuuenes, ſolo doctrinæ titulo, & diuitiarum faſtu ſibi eximiè placentes. Apud quos, ceu olim apud prædiuitē illum Midā Phrygiæ regem

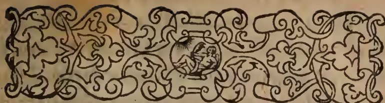
(ſed tamen auriculis aſini præditum) doctiùs canere cenſetur Pan ruſticus & fiſtulator paſtorum deus, quàm diuinus & incomparabilis citharœdus Apollo. Ad hos ſi quando veniunt eruditorum lucubrationes, vixdũ perlecta ſemipagella, è manibus ilico excutiũtur, accerſuntúrque libelli, quorũ laſciuia pectus pulſat, & in venas ſemina mortis agit. Ne ego in tam iniquos iudices, & laborũ ignaros æſtimatores inciderem, ad te, clariſſime Adoleſcens, diuertere viſum fuit: qui tãtùm ab iſtis abes, quantùm à coruo luſcinia. Noui etenim te doctos libenter amplecti, audire, amare, ac iuuare: necnon Vraniam tibi familiarẽ facere, tantiſper dum coſmographica deguſtas, & illa ſtudiis, prælectionibúſque tuis alternatim accedere prudenter conſulit doctiſs. ac nobiliſs. vir IOANNES MOKELLVS, gubernator & Achates tuus, nunquam ſatis dignè laudandus. Nam vnus de multis, vt eſt apud Horat. rectum nouit & vtile quid ſit: quid precioſa valent, quid diſtent æra lupinis. Nec alia, opinor, ratione coſmographica tibi interpretari probat, niſi vt ex mundi & cœli cognitione, aſpectu & fabrica, ad vnius inuiſibilis & immortalis Dei ſapientiam, gloriæque eius agnitionem ac maieſtatem, ceu per gradus quoſdam rapiaris, & adoleſcendo pede-

centim aſcendere diſcas & pergas. Nec teme-
re,mea quidem ſententia. Nam in quo, per
deos immortales,certiùs Dei æternitatem cō
templaberis, quàm in iis quæ æterna ſunt &
corruptioni minimè opportuna? A quo me-
lius Dei omnipotentis virtutem intelliges,
quàm à cœlorum virtutibus, à quibus quid-
quid apud nos eſt, illo ita diſponente, effluit
ac deriuat? Vnde veriùs ac fideliùs inexplica-
bilem Dei magnitudinem, ac cætera omnia
quæ in rerum natura ſtupeſcimus, colliges,
quàm ab immenſa cœlorum vaſtitate,omnia
quæ in mundo ſunt complectēte & ambien-
te? Legiſti apud Regium pſaltem & prophe-
tam ſępenumero,quòd οἱ οὐρανοὶ,διηγοῦνται δόξαν
τοῦ θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.
Præclarè itaque facis, Adoleſcens generoſiſſ.
qui vbi à conſuetis ſtudiis & exercitationibus
tibi ceſſandum eſt,libenter in hāc cœli & mū-
di pulcherrimam ſtructuram incumbis: exem
plo filiorum regum Perſiæ: qui, vt tradit Pla-
to, coſmographia, hoc eſt, cœli & mundi co-
gnitione, à teneris imbuebantur, vt ad imagi
nem mundanæ Reipublicæ, ſuam aliquando
regere, adminiſtrare, diſtribuere, ac formare
condiſcerent. Sed hæc ſatis, vel fortaſſe plu-
ra quàm opus fuerit, præſertim apud ado-
leſcentem literis & virtutibus, ſublimioribúſ-

que rebus natum & addictum. Finem itaque facturus sum, vbi præclaram istam Adolescẽtiã tuã exorauero, velle Cosmographicã hãc lucubratiunculam tibi ex animo nũcupatam, grato hilaríque vultu excipere: ac ei angulum quempiam in locuplete Bibliotheca tua destinare, non procul à Centuriis Memorabilium, quas haud ita pridem etiam tibi nuncupauimus. Hoc si factum intellexero, & per te fauor aliquis accesserit, reliquam cœli historiam, cuius hîc duntaxat fabricam exhibemus, simili methodo tibi depromem⁹: Zodiacum, nimirũ, cum suis partibus, adhæc Planetas, præcipua cœli ornamẽta, & Asterismos, seu stellatas octaui cœli imagines, cum iis quæ ad illas pertinent. Interea fœliciter valebis, Mizaldi tui memor. Lutetiæ, pridie B. Dionysij, Galliarum Apostoli & martyris.

Anno reparatæ salutis humani generis,

1 5 6 6.

COSMOGRAPHIÆ ANTONII MIZALDI MONLVCIANI, LIBER PRIMVS.

VAE sit mundanæ sphæræ structura, quis autor,
Quo digesta modo veniant elementa, quid illis
Sit proprium, quæ vis, & quæ natura, quis ordo
Cœlorum, qui motus, & quæ forma, quot orbeis,
Deinde quibus cyclis cœlestis machina constet,
Hic canere, & breuiter, claréque ostendere pergo.
Ardua res sanè, nostris quoque viribus impar:
Audebo tamen, & mundi Rectore vocato
Aggrediar. spernit virtus generosa labores.
Ergo, summe Pater rerum, Deus optime, cuius
Tam pulchrũ, támque immensum sapientia mũdum
Condidit ex nihilo, & regit, aßiduéque tuetur,
Dexterades, paruúmque tua bonitate Poëtam
Aspice: qui cœlos dum gestit scandere, quando
Hic laudes celebrare tuas, tua pangere regna,
Omni conatur studio & molimine, nugis

AVTO[...] scopus, [...] tutum, [...] proposi[...]

INV[...]catio.

Quas tulit in Latium mendaci Græcia versu
Non eget, aut Phœbo, aut Parnaso, aut fontibus vllis
Doctiloqui quoscunque solent haurire poëtæ:
Solum te sitiens, cui cœlum & sidera parent.

Quid Mundus, & quòd diuinum numen lateat in omnibus eius partibus, à quo vnum concors statuitur corpus ex discordibus membris, quod Vniuersum vocant.

CAPVT I.

...RRA- ...s initiū ...undi dif...ione, ac ...ratione.

QVidquid vbique vides, aër, cœlū, mare, terra,
Et, quem nō spectas, ignis cōterminus astris,
Vnum constituunt sub Mundi nomine corpus.
Quem, quòd adornatus, quòd pulcher, quódque decorus
Vndique visatur, κόσμον dixere Pelasgi:
Huius membra, licet variè distincta putentur,
Sunt cognata tamen, miróque in fœdere perstant:
Atque Dei numen spirant, paßimque fatentur.
Quòd si non esset, si non benè nexa maneret
Moles tanta, Dei verbo fabricata parentis,
Nec variam regeret mundi Prudentia turbam,
Præcipiens vt sit concors discordia, certè
Non esset statio terris, non ambitus astris,
Séque suis peterent vinclis elementa solutis:
Aëra finitimum consumeret impiger ignis:
Nec tempestiuas pluuias demitteret aër:

...uidentia ratione ...dum re- & com- ...i.

Nuda

Nuda foret tellus, æquórque extingueret ignem,
Aut igni potiùs piſcoſum areſceret æquor:
Non ſua propoſitos ſeruarent ſidera curſus,
Nóxque alterna diem fugeret, rursúmque fugaret,
Ac Phœbus terris lucem, radióſque negaret,
Nec generandarum præberet ſemina rerum.
Non imbres alerent terras, non æquora venti,
Nec pelagus fonteis: paucis, diſcordia totum — Concora mundum omnia, a
Orbem turbaret, niſi concors fœdus ineſſet.
Ergo opus hoc vario conſtructum corpore mundi,
Membráque naturæ diuerſa condita forma,
Vis diuina regit, verbóque & numine firmat.

Mundi, ſeu Vniuerſi, compendioſa diuiſio.
Capvt II.

MVndus in æthereum, qui deſuper imminet, orbem, — Mund ſua mem præcipu uiſio.
Inque elementorum, quæ ſubſunt, corpora, rectè
Diuiditur, velut Aſtronomi docuere, ſophíque.
Poſtremum paucis ſatagam percurrere, vt illinc
Ceu gradibus factis, & aperto limite, ſenſim
Ex imis, ſummi conſcendam culmina cœli.
Ergo, elementaris mundus, telluris, & vndæ, — Mundi mētaris tes.
Aëris, ac ignis comprendit corpora, quorum
Ordine naturæ breuibus deſcriptio verbis,
Nunc peragenda venit: facilem te trade, docebo.

B

Terræ & partium eius deſcriptio breuiſſima. CAPVT III.

HVmani generis, Tellus, poſſeßio pro qua
Totrixæ, & cædes, & prælia, damna, labores
Surgunt, oceani circúmque, intráque, ſonante
Alluitur fluctu paßim: ac velut inſula toto
Eminet è ponto, & mediis attollitur vndis,
Non immerſa, volente Deo, cui ſumma poteſtas
In terram, mare, cœlos, aëra, denique flammam.
Hanc multæ & variæ ſpecies hominũ, atq; ferarũ,
Depictæq; colunt volucres: pars eius ad Arctos
Aſpicit, auſtrinis pars eſt habitabilis oris:
Pars tenet occaſum, pars inſuper exit ad ortum,
Sub pedibúſque iacet noſtris, ſupráque videtur,
Vt nos poſtremo ſatagemus ſcribere libro.
Illa ſinu pulchris diſtinctas floribus herbas,
Et varios promit non vno è ſemine fœtus.
Huic inſunt montes, cliui, colles, tumulíque,
Conualles, campi, rupes, fauces, iuga, prata,
Syluæ, ſtagna, lacus, fontes, fluuij, atque paludes,
Stirpes, & pagi, vites, populi, oppida, rura,
Saxa, metalla, Ceres, vitæ opportuna tuendæ.
Queis vnum, bonitate ſua, Natura, Deúſque
Præpoſuere hominem, ac Regem fecere timendum.
Tota hodie Tellus parteis cenſetur habere
Quattuor, Europam dico, Lybiamque, Aſiámque,
Necnon Americam à primo inuentore vocatam.
Nil ſequor vlterius, ne dicar ſcriptor ineptus.

[Margin notes, partly cut off:] …ræ ſitus circun-…tio. — Antipo-…us, & …tichtho-…ns, leges …ro tertio. — …rtes toti? …ræ qua-…r, hiſce tẽ …ibus.

Terram in meditullio Mundi, absque vllo motu, stabili pondere sub orbiculari figura librari. CAPVT IIII.

QVòd verè medium mundi sit terra, probari
Inde potest, quia ad illam sedulò quæque recurrunt,
Quæ vel labuntur, vel eunt, tendúntque deorsum,
Ceu ad centrum, in medio defixum corpore mundi,
Ad quod κοσμοποιήτηρ *iussit grauia omnia ferri,*
Ac naturali motu hinc discedere nusquam.
Vnde ferè cunctis immobilis illa tenetur,
Librata in medio, & propria grauitate quieta:
Vt visum est illi qui temperat omnia nutu.
Vndique enim in centrũ concurrit prona, globúmque
Explet compactum, densum, solidúmque, & opacũ:
Cui nulla est leuitas, grauitas quamplurima, necnon
Tanta, vt nemo aliquo poßit comprendere sensu.
Quòd situ leuiora, eadem mihi mobiliora
Ponis, si terræ globulum leuitate carere
Annuis, huic, certè, ne punctum mobilitatis
Ascribes: quapropter erit grauis, & sine motu.
Adde quòd ille pater rerum, mundíque creator
Omnia quæ fecit, voluit motu, atque quiete,
Sic distingui, vt tellurem iusta ratione
Vna quies retineret, haberet cætera motus.
Hinc semper fluit vnda, aer agitatur, & ignis
Non manet, ac certa nescit statione morari,
Præcipuè tamen in cœlo est vis maxima motus,

FERE. ...iectũ est p... pter Cop... nicorũ t... sis ac th... rias.

Terrã e... grauẽ, sta... lem, & ... mobilẽ, d... mõstratu...

Omnia p... ter vnã t... ram mou... ri, cõtra C... pernicum.

A quo, quæ subsunt cuncta inferiora, mouētur:
Vt tibi perspicuè posthac monstrare studebo.
Præterea, motum quiduis certa ratione
Debet ad immotum componi, & ritè referri.
Vt nosci inde queat motus, valeátque notari:
Iam cùm ipsum cœlum aßiduè moueatur, habebat
Verè opus immoto & defixo corpore, qualis
Censetur tellus: ergo est immobilis, atque
Vnam de cunctis retinet mediam vndique sedem
Immensi mundi, ac librato pondere pendet.
Quod te non valdè turbet, cùm pendeat orbis
Cœlorum, & nullo ponat vestigia fundo:
Vt de perpetuo constat, celeríque rotatu
Illius, & motu vario rerum variarum
Quas habet, atque palam depromit nocte, diéque.
Hinc suspensus abit Phœbus cursu moderato,
Cum luna & stellis mundum lustrásque, fouésque.
Cœlum ergo pendet sursum, tellúsque deorsum:
Quæ nisi librato media esset pondere, certè.
Non ageret cursum reliquis comitantibus astris
Phœbus ad occasum, ac nunquam remearet ad ortū:
Cynthia nec celeres regeret per inania bigas,
Nunc illos infrà irradians, illos modò suprà.
Est igitur medium mundi sortita theatrum
Tellus, & toto pariter sublata profundo,
Immota, ac stabili & defixo pondere pendens.
Vt fusè & variè monstratum est, atque probatum.

um sur- pēdere, ide at- terrā de m.

rrā sphæ- am esse ac undam.

Terram ſenſibilem magnitudinem non habere, ſi ad totum mundum conferatur: cuius centrum puncti inſtar eſſe cenſetur.

CAPVT V.

SVNT variæ cauſæ quòd tellus debeat eſſe
Totius mundi centrum, mediúmque vocari:
Terricolis etenim ſublimia ſidera quæque,
Quādo tenent ortum, occaſum, ſummū quoque cœlū,
Mole ſub æquali ſemper ſpectantur vbique,
(Si fumos tollis, nebulas, ſparſóſque vapores,
Qui maiora ſolent mentiri corpora, quàm ſint.)
Quod nuſquam fieret, ni mundi terra teneret
Centrum, quod nemo doctus diſtare negauit
A cœlo, ſtellis, ac aſtris, partibus æquis.
Addo quòd à quocunque loco, & quauis regione
Terræ, dimidium cœlum infrà ſemper habetur,
Et ſuprà: quod fit, quia tellus infima, verum
Illius eſt centrum, reliquas cauſas reticebo.
His poſitis, aliud cupio te noſcere, nempe
Molem ſenſibilem ad mundum, cœlúmque ſupremū
Terræ nullam eſſe, vt ſtellarum oſtendere poſſunt
Aſpectus varij, inuariatæ denique turbæ
Cœleſtes, quemcunque locum calcaueris orbis.
Necnon dimidium cœli viſum: inſuper vna
Auſtrinas Vrſas, boreáſue petentibus, vltro
Oblata, & præſens variatio facta polorum:
Necnon aſtrorum, pariter mutatio lucis,
Ac noctis: iunges quòd ſidera cuncta videntur

Terr[a] centr[um mun]di ac[...] demo[nstra]tur.

Alter[...] monſ[...] idē pr[...] quod[...]

Terra [sen]ſibilem [ma]gnitu[dinem] non h[abere] ſi cum[...] do co[...]tur.

Per totum mundum (cum Luna demito Solem)
Parua, licet terra multò maiora ferantur.
Si minùs iſta probas, propono denique in orbe
Terrarum toto, ſimul æquidialia facta:
Quæque Mathematici inuenerunt organa, quorum
Centrum cum mundi centro prorſum eſſe videtur.
Eſt etiam certum, quòd ſi quis ſcanderet orbem
Lunæ, aut Mercurij, proſpectarétque deorſum
Terram, parte quidem minima non cerneret illam,
Quamuis huic etiam Phœbeam lampada tradas.
ad *Nam tota ad cœlum exigui puncti inſtar habetur.*
eſſe *De ſtellis ſecus eſt: ſeu fixæ, ſiue vagantes*
pūcti *Hæ fuerint: rutilo quas ſurſum lumine paſſim*
. Et *Obſeruamus: habent etenim ſua corpora, terra*
eſſe maio- *Maiora: Hermetem tollunt, Lunam, Venerémque.*
bus *Cætera, ſi quæ ſunt, muti monſtrare magiſtri*
is. *Exactè poterunt: necnon vox viua docentis:*
Quæ quantùm valeat, non eſt hìc ſcribere nobis.

Terram orbicularis eſſe figuræ, ac globoſæ.

CAPVT VI.

SPhærica telluri, vt cœlo, datur vndique forma,
Cui neque principium eſt vllum, nec denique finis:
Idcirco terris non omnibus, omnia ſigna
ſtra- *Conſpicimus: nuſquam inuenies fulgere Canopum,*
quòd *Donec Niliacas per pontum veneris oras.*
t glo- ſpha *Sic quærent Helicen, quibus ille ſuperuenit ignis:*
Nam terræ tractus teretes, ſparſíque tumores,
Eripiunt ſtellas oculis, viſúſque coërcent.

Te teſtem das Luna tui glomerabilis orbis,
Quæ cùm merſa nigris per noctem deficis vmbris,
Non omneis pariter confundis fuſcula genteis:
Nam priùs Eoæ quærunt tua lumina turbæ:
Pòſt, medio ſubiecta polo quæcunque coluntur,
Ac demum Heſperios pullato reſpicis ore.
Quòd ſi plana foret tellus, ſimul, icta, per omnem
Deficeres mundum, toto ſpectabilis orbe.
Sed quia per teretem deducta eſt illa tumorem,
His modò, pòſt illis appares, Cynthia, terris,
Vt Sol, & paßim cœlorum ſidera quæuis.

Terr ſpher monſ eclipſ næ.

Si minùs iſta probãt terrarũ orbem eſſe rotũdum,
Ecce aliud: formam præ ſe fert corporis vmbra
Obiecti, vt certo & facili docet Optica ſenſu:
Per Lunæ eclipſeis totas, ſpectatur ad vnguem
Terreni globuli proiecta vmbra eſſe rotunda.
Ergo rotunda manet tellus, & ſphærica verè.

Alter batio terra tund

Adde quòd ipſe polus mundi ſurgítque, caditque,
A borea oppoſitum, & contrà, quærẽtibus auſtrum:
Eoíſque citò, Heſperiis tardè aſtra videntur:
Quod tumor vnus agit telluris ſphæricus: ex quo
Rurſum colligitur terrarum forma rotunda.
Tu cauſas alias de doctis excipe libris.

Alia ſtrati cular terræ

Aquæ locus, vſus & deſcriptio pulcherrima, ac breuiſſima, CAPVT VII.

IN faciem terræ procumbit aqua, & fluit intra
Illius venas, vt fonteis excitet, atque

Vt ſurſum exhalans fiat vapor: iſque redactus
In pluuiam, terras ſaturet, fœcundet, alátque:
Aeráque ex ipſo ducentem ſemina paſcat.
Sub regione ergo craſſa, imáque, aeris, vnda eſt,
Vnda, inquam, oceani, quæ terram circuit omnem:
Anguſtóque freto Herculeas ingreſſa columnas
Diffundit ſeſe longè, latéque pererrat:
Diuerſum nomen retinens, vt ſunt loca per quæ
Tranſit diuerſa, hiſtoriis paßim celebrata.
Hæc terræ occultas perreptat aduſque cauernas,
Et fluit, ac refluit ſemper, variúmque ſaporem
Induit, vt varia eſt tellus per viſcera cuius
Tendit: ab hac longo iam tempore flumina manant:
Flumina quæ pelago veniunt, iterúmque marinos
Ad fluctus properant, illinc reditura viciſsim,
Vt tellurem onerent, deinde aëra, poſtea ſenſim
Quâ venêre fluant: vis dicam plurima paucis?
Hac abeant, illac redeant, & agantur in orbem
Aßiduè, vegeténtque, vt ſanguis corpora, terram.
Hinc fit vt oceano manet vis omnis aquarum:
Qui fluit, ac paßim refluit, noctéſque diéſque:
Scandit, deſcendit, turget, gignit, parit: ex quo
Vndarum genitor cenſetur vatibus eſſe.
Quaſcunq; orbis habet Nymphas, hic edidit omneis,
Partim ſub terra, partim ſupra, ingredienteis:
Partim etiam grauidis de nubibus egredienteis.

Aquam

Aquam esse figuræ sphæricæ, seu rotundæ, ac globulum vnum cum terra facere.

CAPVT VIII.

CORPVS *aquæ totum formam retinere rotundã,*
Ostendit signum positum prope littora ponti,
Soluente à portu naui, longéque remota:
Nam sensim visum fallit, séque eripit vltrò
Ex oculis signum, medio surgente tumore
Aequoris, in quocunque loco sedem sibi nauis
Ponat: idem poteris de ipsa quoque dicere naui,
Cùm dat se ventis: nam stanti in littore, velox
Vanescit: quod aquæ donabis, iure, tumori.
Monstrabunt eadem scopuli visi, inde latentes:
Si causas alias hîc à me fortè requiris:
De tellure priùs conscripta, eiúsque figura,
Consule: nam certum est corpus telluris & vndæ
Vnum sphæralem globulum simul edere: cuius
Parteis detexit diuúmque, hominúmque potestas,
Ad proprios vsus viuentûm, stante figura.

Aqua[illegible] rotund[illegible] monstr[illegible]

Aqua[illegible] terrã [illegible] tantùm [illegible] bulum [illegible] constit[illegible]

Aeris locus, & regionum eius descriptio dilucida ac breuis: cũ iis quæ ibidem generãtur.

CAPVT IX.

ET *terras, & aquas agilis complectitur aer,*
Huc, illuc, variè diffusus, & omnia passim,
Ne detur vacuum, perreptans: déque vapore
Conformans pluuias, tonitru, igneis, nubila, flatus:
Quidquid enim tellure ima, atque fluentibus vndis

Mira [illegible] natur[illegible] agilis [illegible]

Exhalat, sensim huc, mutato corpore, fertur:
Idque vapor solet esse duplex: leuis, aridus, vnus:
Vnde ignes fiunt varij per inane volantes:
Frigidus est alter, crassus, simul & grauis, ex quo
Nunc rores bibulis latè funduntur in aruis,
Nunc densæ incumbunt nebulæ, conuallibus imis,
Aut plantis cœlo fusæ sparguntur & herbis
Pergratæ pluuiæ: aut suspecto verbere grando
Irruit: aut canis albescunt rura pruinis:
Vel niuibus montes longè, vastéque teguntur.
Hæc verò cuncta emittit circumfluus aer:
Aptè distinctus triplici regione: suprema
Accipit æthereum vicino ex igne calorem,
Necnon Vulcani semper sitit vsta camino:
Hic vbi, si sicca & tenuis succenditur vna
Materies, apparent astra cadentia cœlo,
Ignitæque trabes æstiua nocte micantes:
Atque alia id genus humanas turbantia menteis.
Pars media, vt tradũt, verè est gelidissima, necnõ
Semper ab inflexu radiorum amota: malignum
Frigus, & algentem latè complexa rigorem.
Hic fiunt pluuiæ, nubes, ac fulmina, sæuo
Cum tonitru: variique agitantes nubila venti.
Infima pars calida est, atque humida: nã vapor illam
Humectat, liquidis exhalans iugiter vndis:
Ac Solis radius, sic vel sic, vsque reflexus
Calfacit: vt cœlum, atque solum permittit, agitque:

Ergo æquè patiens est frigoris, atque caloris,
Alternásque vices, alterna sorte rependit:
Vere tepens, æstate calens, eadem horrida bruma.
Hîc fiunt fatui ignes, ros, nebula, atque pruinæ:
Cætera de nostris tibi sunt noscenda Cometis:
Nempe illic multis describimus aera, necnon
Quæcunque illius triplici regione creantur.

Libe[r] tore de C[ometis] & eo[...] tentis

Ignis locus, natura, & descriptio non illepida.
CAPVT X.

IGnis ad æthereas volucer se contulit arceis,
Summáque complectens imi fastigia mundi,
Flammarum vallo naturæ mœnia firmat:
Tradita proinde fuit sedes sublimior illi,
Necnon nobilior, veluti res poscit, & ordo:
Nam quæ sunt cœlo, & stellis propiora coruscis,
Debent nobiliora etiam, & meliora putari.
Perdoctè ergo prisci ignem scripsere propinquum
Contiguúmque orbi Lunæ, sed luce carentem,
Vrentem tamen in primis, miréque calentem.
Quod verum esse docet ratio: nam nocte videmus
Per sudum volitare faces, flammásque vagari
Aera per liquidum, & delabi sidera cœlo:
Quæ fiunt, sicci & tenues quòd in aera fumi
Altiùs ascendant, summóque crementur ab igni:
Qui nisi sub cœlo verè esset, non vapor illic
Accendi posset, noctísque volare per vmbras.
Sed ne, quæso, putes solùm ignem summa tenere:

Igni sublim[...] ascrip[...] mund[...] riori, &[...]

Ignē [...] aeris [...] esse de[...] stratur.

Nam tellus, aer, cœlum, mare, pace ligatum
Concordi hunc norunt, vitali & lumine plenum.
Hunc corpus nostrũ, & res mũdi quæque latentem,
Includunt, seu sursum spectes, siue deorsum:
Vnde mihi fœcunda nimis, mirandáque valde
Est semper visa, & semper dicta, atque putata
Vis ignis: siue hunc germen cœleste uocandum
Censes, aut aliud: nam mundo spargitur omni:
Omnibus in rebus latitat, sua semina sparsim
Distribuens. quod sic paucis ostendere pergo.

...m per ...mem ...r par- ...undi ...s esse.

Ignem per omnes mundi superioris & inferioris parteis occultè spargi, & latitare.

Capvt xi.

Vidisti, vt credo, miranda incendia monteis
Ructare, & validas noctu dispergere flãmas:
Vidisti crebrò quòd cum balearica plumbum
Funda iacit, volat, ac mox incandescit eundo:
Et quos non habuit, sub nubibus inuenit igneis.
Vidisti persæpe oculos in nocte, repentè
Pulsatos, ignis scintillas mittere longè.
Vidisti calidos ardenti exurgere fonteis
Tellure, ignitúmque antra exudare vaporem:
Sulphureósque lacus, vasto cum murmure, ab imo
Misceri, & rapidè tolli feruentibus vndis.
Vidisti pariter fulgetræ & fulminis ignem
Aëre grassantem, ac nullo ignis fomite factum.
Collisis etiam diffundi cernitur ignis

...bræ de- ...ratio- ...uòd v- ...e occul- ...titet

E trabibus, duráque occulta ex arbore flamma
Excudi, montésque procùl fumare minaci
Ventorum impulsu, sese allidentibus ipsis
Saxis, ínque vicem valido occurrentibus ictu.
Sic quoque cùm dubij subeunt certamina belli
Ferro instructæ acies, & totis viribus hosteis
Mutua consertis exercent prælia dextris,
Et caua terribili tinnitu pulsa reclamant
Arma, vomunt crebros gladiis tundentibus igneis.
Prætereà, duris sonipes calcaribus actus,
Dum salit, & silices ferratis calcibus vrget,
Excudit rutilos igneis, soleáque latentem
In tenues acer scintillam dissipat auras.
Sic ferro defixa, & neruo impulsa sagitta,
Aera per vacuum ignescítque, ardétque volando:
Vsqueàdeo natura suis spectatur vbique
Ignibus esse potens, occulto numine mundi.
Sed satis hæc fuerint: redeo ad summi aëris ignem:
Qui cùm miranda leuitate ipsum aera vincat,
Altior haud dubiè locus illi competit. ergo
Sub cœlo est eius sedes, & proxima Lunæ:
Ad quod nunc demum superest ascendere, quando
Huc elementa gradum nobis fecere decenter.

Igni... fæcu... & ... reb°...

Pul... not... mè...

Ign... ele... mu... dic...

COSMOGRAPHIAE ANTONII MIZALDI MONLVCIANI, Liber secundus.

HACTENVS *aerios tractus, terræque, marisque,*
Ac ignis summi, validis excurrimus alis:
Restat ut æthereas sedes, mea Musa, petamus:
Et sphæræ mundi loca præstantissima, cœlum
Inquam, dum ventum est illuc, & spirat Apollo,
Lustremus: miræ rutilant hîc undique flammæ,
Quas tibi, vel mediis tenebris, lucere videbis.
Quare agè, pone metum, cœli rectrice vocata:
Quam sic compella, sic supplex poscere perge.
VRANIE, *quæ sacra regis penetralia cœli,*
Quæ superûm sedes stellatáque templa gubernas,
Huc ades, & facilem dextram concede roganti:
Sunt maiora etenim dictis dicenda, timétque
Mens mea tam tenuis, mysteria tanta subire.
Hæc ubi protuleris constanti pectore, fortem
Sume animum, ac vanam tellurem despice: quando
Rebus in excelsis decus est, & gloria maior.

Quid cœlum,& quibus rebus in genere conſtet. CAPVT I.

QVidquid habẽt elemẽta ſibi ſuper vndiq; ſtratũ,
Id cœlum priſcis vulgari eſt nomine dictum:
(Aut quòd cæletur ſtellis ardentibus: aut quòd,
Antiphraſi quadam minimè celetur in orbe:
Vel quòd vbique cauum ſpectetur ab omnibus eſſe,
Vt Græcis κοῖλον *propriè ſignare videtur.)*
Necnon æthereus mundus, quòd currat, eátque
Semper: vel rutilis pelluceat ignibus. Illi
Multiplices inſunt ſphæræ: gerit inſuper vnum
Centrum, axémque, polos, maiores atque minores
Cyclos, cúmque vagis ſtellis illuſtria ſigna:
Quæ reddunt pulchram mira compagine, cœli
Structuram: de qua nunc demum ſermo futurus.

Vn... id... ade...

Ca... bus... part...

Cœlum eſſe vndique ſurſum: necnon priùs deſcripta mundi elementa illi rectè ſubſterni, figurámque orbicularem, non abſque ratione, præ ſe ferre, & habere. CAP. II.

PRincipio, rerum cuſtos natura, paréńſque,
Dum circumfuſis orbem concluderet aſtris,
Vndique pendentem in medio, diuerſáque membra
Ordinibus certis ſociaret corpus in vnum,
Aeráque, & terras, flãmámque, vndámque fluẽtem,
Mutua in alterutrum præbere alimenta iuberet,
Vt tot pugnantes regeret concordia turbas,
Ac ſtaret ſocio religatus fœdere mundus,
Quódque erat inferius, vireis hauriret ab alto,

Cur... ſupra... nia... elem... tum...

Excelsum posuit cœlum, sub imagine magnæ
Cuiusdam sphæræ. dic quorsum? iure decenti.
Sphærica nam verè perfectior esse figura
Censetur cunctis aliis, quia non habet in se
Principium, finémque: capax quòd denique, necnon
Simplex & perfecta manet, sitque apta moueri:
Præsertim circa medium (ceu vertitur æther
Circa ipsam terram, in medio quæ condita mundi est)
Conuenit hæc igitur cœlo perfecta figura,
Ac eius sphæris, & toti denique mundo:
Conuenit & Soli, Lunæque, ac omnibus astris.
Hæc cœlum possunt vtcũque probare rotundum:
Quæ si non rident, poterunt fortasse placere
Ista tibi: sequitur cœlum, vt mundi omnia, summum
Archetypum: cui vel finem dare, principiúmque
Nemo queat, velut in sphæra: manet ergo rotundum
A simili: adiice, quòd rebus natura quibusque
Ad quas aptantur, propriam formam, atque figuram
Exhibuit: cœlum aptatum, factúmque negabit
Nemo, nisi ad lucem, necnon vt agatur in orbem:
Ergo, iure bono illi quadrat sphærica forma.
Addes quòd nullos anglos motum remorantes,
Sphærica, de cunctis & multis, vna figura
Prætendit: quare cœlo bene commoda fertur.
Adijce quòd si quos cœlum concluderet anglos,
Absque loco corpus, iusta ratione, daretur,
(Vt vacuum taceam, naturæ legibus omni
Explosum mundo) fuit ergo rite rotundum.

Vis

Vis alias cauſas? ſi planum, vel lateratum
Eſſet, non eius partes æqualiter omneis
Terra diſtarent: & maiora, atque minora
Nunc hîc, nunc illic lucerent ſidera nobis:
Quod nuſquam factum videas: ſeclude vapores
Qui maiora ſolent proponere corpora quàm ſint.
Sed ſatis hæc: cœlis breuitas gratiſsima res eſt.

Side… vide… maio… quàn…

Sphærarum, ſeu orbium cœleſtium numerus & ordo. CAPVT III.

ORbeis cœlorum duntaxat ſæcula priſca,
Octo fecerunt: quibus vnum deinde ſecuta
Aetas adiunxit. Summus, quod mobile primum
Dicitur, extremis rapidè diſcedit ab Indis,
Mauros, Hiſpanóſque petens: ſpacióque diurno
Complet iter: celeri curſu cœleſtia ſecum
Corpora cuncta trahens, illorúmque inſuper orbeis,
Ceu totum parteis, nullo ſpectabilis aſtro.
Quem motum abſoluit mundi ſuper axe, políſque:
Vnde & mundanum vocitant, paritérque diurnum,
Acraptus: quòd ſe comitem huic violentia tradat,
Vt multis viſum eſt: quanquam, me iudice, falsò:
Vt tibi paulò pòſt ſatagam monſtrare libenter.
Octauus variis aſtris eſt lucidus: atque
Curriculo annorum centum, vix perficit vnum
Rite gradum: ſub eo Saturni ſphæra locatur:
Deinde Iouis, poſt hanc Mauortis, Apollinis inde:
Pòſt, Cypriæ, et mox Hermetis, venit vltima Lunæ.

Noue… ordin… lorum… ſphær…

Nulla… in cœ… lentu…

Septe… neta… besſe… ra…

Cœlum ab oriente per meridiem in occaſum orbiculariter volui ac reuolui : cui contrario & proprio motu renituntur ſphęræ inferiores. CAPVT IIII.

onſtra- cœlum ab or- s occa-

IAm quòd ab exortu cœlum voluatur, eátque
Occaſum verſus, ſtellæ monſtrant orientes,
Et ſeſe ſenſim attollentes, donec ad vnum
Sit ventum cœli medium, Solémque cadentem
Inuiſant, æquè diſtantes, atque remotæ
Inter ſe, & parili curſu ſemper gradientes.
Quod monſtrare queunt etiā arctica ſidera cuiuis:

demon io à ſu- ri.

Nam cyclos formāt, & ſemper aguntur in orbem,
Verè conſpicuum, quia non merguntur in vndas,
His ſaltem noſtris boream ſpectantibus oris.
Sunt aliæ cauſæ, quas hîc percurrere nolo,
Quòd ſcateant illis veterum monimenta ſophorum:
Et nos quæramus certa breuitate placere,
Ac facili, qua nil diſcenti gratius adſit.
Sed te ſcire velim, quòd re vera, atque probata,
In primum, oppoſitis nituntur motibus, orbes

eras in- res mo- ontrario eri, à na.

Omnes cœlorum, quotquot deſcripſimus antè:
Non aliqua ui, ſed propriis uirtutibus acti.
Qui natiuus eis pro certo dicitur eſſe.
Vnde petunt Gangem Heſperiis à Gadibus, ut te
Luna docere poteſt, de ſtellis omnibus una.

Cœleſtium ſphærarum magnitudines varias ac diuerſas eſſe, vti etiam motus. Vbi de miranda velocitate primi mobilis. CAP. V.

QVantò plus absunt cœli orbes, plúsue recedunt
A summo, tanto censentur, iure, minores,
Velocique magis sursum procedere motu:
Quem licet ægrè oculi poßint deprendere, cuique
Is tamen est proprius: nam à primo secius itur:
Qui vsque-adeò celeri fertur vertigine, vt omneis
Præuertat volucreis, ventósque, ac fulmina vincat.
Quò ergo quæque magis sphæra est sublimis, in illa
Fortior est motus, mundúmque rapacius ambit:
Quare illud cœlum quod primum mobile fertur,
Maximum habet motum: quem nos hîc dicimus esse,
Tempore qui minimo, spacia & loca maxima trãsit.
Id quod agit summum rapida vertigine cœlum:
Vnde in nictu oculi totum percurreret orbem,
Ni obstarent aliæ sphæræ quas voluit & ambit:
Cursum frænantes validum: ne protinus omnem
Voluendo rapiant secum terram, oceanúmque.
O rem mirandam in primis, summéque stupendã!
Huc mortalis homo, huc cæca erige lumina, nosce
Quis tantam iubeat, tam paruo tempore molem,
Tam lõgas transire vias, iterúmque redire:
Nec cessare vnquam, ac nullum sentire laborem.
Hîc miranda tibi, & summè est veneranda potestás
Magna Dei patris, necnon sapientia: cuius
Verbum formauit cœlos, ac ordine miro
Digeßit, motũque dedit lustrarier orbem,
Vt vireis hinc inde suas diffunderet illi.

Infer[...] orbes [...] rioribu[...] nores [...] tardior[...]

Demon[...] tur, pri[...] cœlũ o[...] bus alti[...] tum ha[...] velocio[...]

Laudati[...] immensi[...] nitas de[...] lorum c[...] ditoris [...] moderat[...] ris.

Cœlestes sphæras omneis, stellásque vniuersas, à se, & suis formis naturali motu agi, & non violento, CAPVT VI.

Credibile est sanè, cœlestia corpora, necnon
Orbeis iam positos omneis ex ordine, per se,
A que suis formis duci, sempérque moueri,
Ac naturali gyro percurrere terras:
Natura est siquidem motore potentior omni.
Naturam verò appello legem omnipotentis,
Supremíque patris, quam prima ab origine mundi
Cunctis imposuit rebus, iußitque teneri
Inuiolabiliter, dum mundi secla manebunt.
Sic aqua semper erit mollis: sic ignis adurens:
Sic stabilis tellus: sic semper mobilis aer:
Sic forma, & virtus herbis sua cuique tributa est,
Necnon arboribus, gemmis, animalibus ipsis.
Sic cœlum circumuolui sine fine decens est,
Vsqueadeo sibi constans est diuina voluntas.

lum ac / à se, / is for- / moueri / itur.

bra & / tu sum- / igna.

Cœlestis sphæræ & mundanæ centrum, axis & poli: circa quæ tam reuolutiones, quàm motus sursum fieri censentur. CAP. VII.

Tv centrum sphæræ, punctum mediū esse putabis,
A quo si recti tractus ducantur ad ipsum
Circuitum, æquales inter se semper habentur:
Vt docti monstrant: qui nos pariter docuerunt,
Puncta duo, cœlum ad paruos vbi voluitur orbeis,

id cētrū / era & / .

Esse polos mundi: quos linea ducta per vnum
Telluris centrum, gemino de cardine mundi,
In propriis facit extremis, & ad illa mouetur
Præcipiti, rapida, ac celeri vertigine cœlum.
Quòd verò mundi medium pertranseat hæcce
Linea, nec facilè ex sese vertatur in orbem,
Hanc dixere axem: nam motum non habet vllum: Axi simi dem tur.
Non secus atque axis, circa quem multa rotarum
Turba, suos cursus immoto perficit illo.
Hunc si fortè putas robustum, ac materialem,
Aut graue pondus & immensum gestare, profectò Ax non teri
Erras: nam quidquid circumfert, illud habetur
Simplex, diuinum, & terrestris corporis expers.

De duobus cœlestis sphæræ & mundi polis, eorúmque nomenclatura, situ, & natura.

CAPVT VIII.

HIc te scire velim, describam plurima paucis,
Quòd proprium nomen sortitur vterque polorũ: Duo loru nom tura
Arcticus est vnus, borealis rite vocatus:
Austrinus, notius, necnon Antarcticus alter:
Qui fugit à nobis, & nostro lumine semper,
Donec ad Aequantem sit ventum, aquilone relicto:
Vt tibi paulò pòst facili monstrabo Minerua.
Ne tamen ignores hac in ratione polorum,
Quòd quoties vnus spectatur, mox fugit alter: Pol di e ces, Aeq
Vnius id faciente globo telluris: vterque
Conspicuus tamen est habitantibus Aequidialem.

Hunc vltra, & citra, verè fugit alter, abitque,
Vt mox dicemus, Muſis, Phœbóque fauente.
His poſitis, quæ ſit cœli ſtructura, quibúſue
Ornetur cyclis, nunc demum ſcribere pergo.

Sex maiorum circulorum cœleſtis ſphæræ deſcriptio, vſus, natura, & ſitus: imprimis Zodiaci, ſeu obliqui circuli. CAP. IX.

MAiores cycli, qui cœlum partibus æquis
Diſtingunt, priſcis numero ſex eſſe feruntur:
feri *Signifer eſt vnus, biſſenis vndique ſignis*
iaci *Conſpicuus, Tropicum attingens, obliquus, vtrũque:*
o
. *Vnde κύκλου λόξου dedit illi Græcia nomen.*
A ſummo Cancrum, Capricornum tangit ab imo:
Atque locis geminis complectitur Aequidialem,
Lanigeri & Libræ prima ſub parte, gradúque.
Illuſtreis per eum Phœbus moderatur habenas
Quadrupedũ qui currũ illius agúntque, trahúntque.
Hîc etiam celeres agitat vaga Delia bigas:
Necnon & gemmæ cœlorum, quinque Planetæ,
Hîc peragunt varios, naturæ lege, meatus:
Nonnunquam ſurſum volitando, ſæpè deorſum:
Quò fit, vt è cunctis latus fingatur vbique.
Hunc medium præcingit ecliptica linea: dicta
æ li *Quòd ſub ea eclipſeis ſemper veniántque, cadántque:*
ura, *Illa eadem in geminas diducit linea parteis*
e no
eat. *Zodiacum, nimirum aquilonem verſus, & auſtrum:*
Vt ſpectetur ibi quàm ſit via lata πλανήτων.

Hoc dempto cyclo, maiores atque minores
Cenſentur reliqui, ceu ſphærica virgula cuncti.
Queis tribuere gradus tercentum (ni bene fallor)
Omnes Coſmographi, decies ſex ſi ſuper addis
In longum, ducto ex æquali tramite tractu.
Sed te ſcire velim, quòd habet ſibi ſignifer axem,
Puncta, polos itidem ſecluſos, atque remotos
A mundi, cœlíque polis: queis circulus, vnus,
Arcticus eſt limes, necnon Antarcticus, alter.
His innixi orbes cœlorum, quotquot habentur
Suppoſiti octauo, propria virtute mouentur,
Vt priùs oſtenſum eſt: venit inſuper hocce notandum,
Quòd valde grata eſt ecliptica linea Phœbo:
Atque ob id ἡλιακὸς κύκλος percrebrò vocatur:
Nam rectà per eam ſemper graditúrque, regítque
Igniuomos per eam currus, ſub tramite fixo
Zodiaci: qui de cyclis cœleſtibus, ægrè,
Et viſus, aciémque fugit: tantúmque notari
Ille poteſt, quantum reliqui vix mente videntur.
Nam nitet in ſummo, vt ſtellatus baltheus, orbe:
Ac illuſtre facit diſperſo lumine cœlum
Per noctem, hîc ſignis radiantibus, atque planetis.
Is ter vicenas parteis capit, atque trecentas
In longum: bíſque octo in latum, vt faſcia, pergit:
Quæ cohibet poſitis errantia ſidera metis
Vltrà ne fugiant, illinc redeant, repetántque
Rurſus iter: velut ars doctis demonſtrat, & vſus.
Cyclum hunc ζωδίακον Græci dixere, Latini

De ... gni ... eor...

Vn... ca ... hab...

Qu... bus, dibu... Zod... in l... latu...

Orbem signiferum: quòd gestet signa, vehátque
Obliquo positu, mundi ratione polorum,
A quibus haud æquè sursum distare videtur.
Vel quia cum Aequante obliquos, ipsísque Coluris
Anglos componit, de sphæræ corpore notos:
Vel quòd, vt Aequator, passu non scandit eodem:
Nanque eius partes variè ascendúntque, cadúntque:
Nunc obliquè, aliàs rectè, lentéque, repentè
Nonnunquam, vt sphæra præbet positúsque, sitúsque.
Sed non te lateat, quòd cyclo semper ab isto,
Stellarum errantûm, ac fixarum quærimus ortus,
Necnon occasus, & eorum tempora: dátque
Certum principium de signis, Laniger illi:
Si mihi principium cyclo concedis inesse.
Est etiam proprij motus mensura πλανήτων:
Quorum quæque loca, vt fixarũ mõstrat ad vnguem:
Et quàm lata via, & queis partibus adsit eclipsis.
Cætera quæ dici possent, & quæ sibi verè
Signifer ascribit, repetam, tradámque libello,
Cui nos Zodiaci nomen præponimus, in quo
Nil nisi signorum naturas tradere conor.

Signorum Zodiaci ordo, & nomenclatura.

CAPVT X.

SI tamen interea satagis cognoscere quæ sint
Signa, quibus toto vehitur Sol aureus anno,
Zodiacum peragrans, paucis tibi versibus hæc sint,
Laniger, & Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,

Libra,

Libra, Nepa, Arcitenens, Capricornus, Hydrochoúſque,
Et duo cœleſti radiantes lumine Piſceis.
Sena priora vocant borealia (nempe quòd Arcton
Affectent) auſtrina alia, vt ſitus indicat, & pars
Signiferi. ſed in his alibi verſamur abundè.

Aequinoctialis circuli, ſeu Aequatoris, deſcriptio, vſus, natura & ſitus. CAP. XI.

Igniferum Aequator, rectus ſecat: inque priori
Lanigeri, Libræq; gradu lucẽ æquat & vmbras,
In media cœli & mundi regione locatus:
Is ferme à Cancro vicenis, atque quaternis
Particulis procul eſt, totidem ſimul à Capricorno,
Parte ab vtraque videns axem: ex quo diuidit omne
In tractus geminos cœlum, notium, boreúmque:
Necnon Signiferum totum, ſub quo hoſpite Phœbus
Exæquat paribus numeris, noctéſque, diéſque,
Quoquò te vertas, vt nomen perſonat ipſum.
Adde quòd hunc toto gradiens deſcribit in anno
Bis, dum Lanigeri & Libræ primordia calcat,
Atque cita rapitur ſummi vertigine cœli.
Ex illo manat terræ diſtantia lata,
Signiferi graduum quæ declinatio: necnon
Stellarum, pariter telluris quæ via longa:
Huius præſidio diſcrimina lucis & vmbræ,
Excipimus, certóque modo venamur vbique.
Hic motus primi eſt menſura ac temporis, illinc

Signorum aſcenſus in ſphæra vtraque petuntur,
Necnon deſcenſus, vt nos docuere periti
Aſtronomi: quos fac adeas, vt cætera noſcas:
Nam perdifficile eſt complecti ſingula verſu,
Ac tot ſcribendis vix adſunt ocia nobis.

Meridiani circuli deſcriptio, natura, ſitus & vſus. CAPVT XII.

HIc paribus ſpatiis occaſum ſpectat, & ortum
Circulus, ac geminum cõcurrit ſemper ad axem:
Semper & in puncto capitum verſatur vbique,
Atque ſecat totum medio de limite cœlum.
Sub hoc, tam tenebras, quàm lucem Phœbus ab alto,
Diuidit ex æquo: ſed non manet, éſtque meanti
Mobilis, ac ſedem varians: nam ſi quis Eoos,
Heſperióſue petit, quando illi proſilit alter,
Cum tellure polum is, re uera, & tempora mutat.
Hinc tu perfacilè excerpis, tot, támque frequenteis
Eſſe μεσημερίους, quot connumerantur ab ortu,
Occaſum verſus, capitalia punctula (Zenith
Dixerunt Arabes) quæ centum, ni bene fallor,
Coſmographi faciunt, ſi octogena inſuper addis.
Ergo, quiſquis ad occaſum rectà, vel ad ortum
Tendit, iure μεσημέριον mutátque, facítque
Crebrò nouum: ſed ſi rectà peragrare polorum
Alterutrum verſus ſatagit, ſanè ille ſub vno
Deget perpetuò, quídnam vis amplius? omnes
Aſtronomi motus ad eum referúntque, diémque

Incipiunt: ſtellæ petitur diſtantia ab illo,
Aequantem verſus, velut ars demonſtrat, & vſus.
Huncce cyclũ ſurſum attingẽs, mediã tibi lucem,
Sol vehit: & tenebras medias, de nocte, deorſum.
Vnde dies, noctéſque æquali limite truncat,
In matutinum, & veſpertinum quoque tempus.
Quare defixum quacunque in parte putabis
Eſſe vnum: cui ſunt vſus, & commoda mille,
Exponenda locis aliis: ſed ſcito tamen, quòd
Quiſque μεσημέριος, quauis regione, ſitúque,
Anglos ſemper habet rectos cum Aequante dierum:
Et cum Finitore ſecat ſub partibus æquis
Quattuor in tractus cœlum, vt mox ſcribere pergo.

Vſ... me... me...

Mer... cum... te a... cœli... tuo... equ...

Horizontis ſeu Finitoris deſcriptio, vſus, natura, & ſitus. CAP. XIII.

CIrcumfer facileis oculos, vultúmque per orbem
In campo, quẽ nulla præmant obſtacula magna.
Quidquid erit cœli ſurſum, terrǽque deorſum,
Quâ coit ipſe, ferè nullo diſcrimine, mundus,
Redditque, aut tollit fulgentia ſidera nobis,
Cingendo tenui ſphæralem limite tractum,
Verticis à puncto diſtans æqualiter, illud
A Græcis proprio de nomine fertur ὁρίζων,
Qui medium ſphæræ, & ſuperum diſtinguit ab imo:
Atque à nocte diem ſecernit: punctáque ponit
Ortus ſtellarum atque occaſus: denique reddit

Fini... Hor... pulch... ſcrip...

Signorum aſcenſus & deſcenſus manifeſtos:
Indicat & mundi partem boream, notiámque,
Necnon Eoam, Heſperium queîs iungito tractum,
Ventorúmque ſitum, & ſurgentis, deinde cadentis
Phœbi defixas ſedes, vbicunque locorum.

Offert præterea, quæ ſemper ſidera nobis
Se prodãt, & ſe occultent, veniant, fugiántue:
Et quantus ſit quiſque dies, cum nocte, recludit:
Paucis, quæ fuerant ſub terra, fert in apertum:
Atque poli, vt Græci dicunt, ἐξάρματα, necnon
Aequantis, facili demonſtrat, & edocet arte:
Ac domibus cœli vulgata exordia ponit.
Aſt duplicem hunc faciunt: vnus directus habetur,
Quòd rectos anglos ſtatuat cum Aequãte, polúmq;
Agnoſcat ſub eo, peregrino nomine Zeinth
Aſtronomis dictum, vel punctum verticis, in quo
Vnum contingit, reſecátque μεσημβρινὸν Aequans,
Vt poſt hæc facili, atque breui, ſermone docebo.
Alter it obliquus recto contrarius, omni
Parte fugax ad quam migrando verteris: hinc eſt,
Quòd quocunque vagæ tulerint veſtigia plantæ,
Has modò terrarum, nunc has gradientis ad oras,
Siue auſtrum verſus tendat, boreámue rigentem,
Heſperióſue petat, vel deducatur ad Indos,
Fit nouus, & viſu circùm ſpectabilis vno:
Nunc aliud cœlum oſtendens, aliúdque relinquens:
Próque polo punctum cognoſcens verticis: à quo
Aequator tantùm diſtat, quantùm polus ipſe

Mundi à Finitore: poli & distantia quanta est
Verticis à puncto, tanta Aequatoris habetur
A Finitore illic declinatio: quæ sunt
Hîc reliqua, excipies de viua voce magistri:
Qui, quæ non patitur lex carminis, aut medicina
Quam tracto, facio, depromo, rite docebit:
Monstrabítque polos maiorum denique κύκλων
Partibus esse procul nouies denis, nec eo plus
Ipsis à cyclis, illorum vnóue quadrante:
Quótque μεσημβρινοὶ ponentur, vel statuentur,
Tot Finitores ponendos, ac statuendos:
Inque aliis perget, nec quidquam doctus omittet.

Hori... vsus... multi...

Duorum Colurorum vtraque solstitia & æquinoctia distinguentium, descriptio, vsus, natura & situs. CAPVT XIIII.

HIc duo scribendi restant, pro more recepto,
Maiores cycli: qui quattuor antè relatos,
Séque secant, gemino coeuntes cardine mundi.
Hos, quòd cernantur mutili, dixere κολούρους,
Tempora signantes anni: cœlúmque per astra,
Quattuor in tractus resecantes, partibus æquis.
Vnus Solstitia exhibet, Aequidialia ponit
Alter: vix alios vsus retinéntque, ferúntque:
Ni quòd ab Astronomis nunc declinatio Solis
Maxima spectatur, necnon numeratur in vno.
Adde quòd in parteis parileis, vel, si placet, æquas,
Ambo secant verè Aequatorem, Signiferúmque:

Vnde colu... quē... vsum...

Sed postremi ascendentem, paritérque cadentem
Partem distinguit, necnon disterminat alter.
Tu reliqua ex libris disces, doctísue magistris:
Quando hîc à nobis non possunt omnia tradi.

ADMONITIO in præcedentia & sequentia.

DIcti maiores cycli (tollatur ὁρίζων,
Atque μεσημέριος) motu cœli rapiuntur:
Ac sunt, si nescis, in terris omnibus ijdem
Vnà cum reliquis, quos inscripsere minores.
Sed te nosse licet, maiorum, siue minorum
Vnumquemque cyclum, ter centum agnoscere parteis
Cum sexagenis, graduum de nomine dictas.
Quarum quæque refert stadia in tellure, maríque
Quingenta, vt libro satagam monstrare sequenti.
Est & noscendum, quòd sedes mutat vtrumque
Solstitium: mutant itidem æquidialia: causam
Ex libris quæres, vel de doctore perito.
Nam tot scribendis mihi libera tempora desunt,
Vt sæpè admonui, moneo rursum, atque monebo:
Nec reticebo, quòd hæc non sunt de pane lucrando.

De quibusdam aliis magnis circulis in cœlesti sphæra describendis & imaginandis.

CAPVT XV.

NOn ignorabis, quòd sphæræ connumerantur
Magni alij, certíque cycli, nunc egredientes
Signiferi, mundíque polis per centra πλανήτων,
Necnon stellarum fixarum: nunc variorum

Tangentes paßim capitalia puncta locorum.
Vt ſua dent ſtellis loca vera, alta, atque remota.
Sunt & quos priſci cyclos dixere domorum,
Qui in toto formant duodena palatia cœlo:
Quorum naturas, vſus, formas, rationes,
Cum libris poterit doctor monſtrare peritus.

Cir
deci
mor

QVATVOR circulorum minorum cœleſtis ſphæræ deſcriptio, vſus, natura ac ſitus: in primis Tropici Cancri, ſiue æſtiualis & ſolſtitialis circuli. CAPVT XVI.

IAm dictis cyclis poteris ſociare minores
Qui per inæquales diducunt cœlica parteis:
Qualis cenſetur quem verè Cancer adoptat,
Aeſtiuúmque ſibi deſumit nomen ab æſtu.
Nam Sol hîc proprij motus dum contigit altam
Metam, præualidos æſtus iaculatur ad ima:
Atque illinc ſatagit ſenſim deſcendere, necnon
Vorſuram facere, hinc Tropico dans nomen, & vni
Solſtitio: non quòd vel ceſſet, vel ſtet ibi Sol,
(Qui ſolitum curſum nunquam eſt dimittere viſus,
Ni fortaſſe ſemel, Domino ſic præcipiente.)
Sed, quòd per luces aliquot, nuſquam varientur
Nobis ad ſenſum, quæuis vmbræ capitales,
Et ſummæ: nec item creſcat, vel ſit minus ex ſe
Luminis ac noctis ſpatium: coniungimus iſtis
Inde datum nomen Tropico, vt ſenſere priores,
Quòd Sol à borea hîc ſeſe conuertat ad auſtrum.

Rat
clat
pici

Vna
tio d
rit n

Pro magna bonitate Dei: qui protinus vni
Omnia non confert, ſed multis diuidit, vt vult.

Tropici Capricorni, ſeu brumalis & ſolſtitialis alterius circuli, deſcriptio, vſus, natura & ſitus.

CAPVT XVII.

A Bruma cyclus brumalis rite vocatus,
Frigida fulgentis capit incunabula Solis:
Nam veluti hîc naſcens, ſenſim perreptat in altum:
Ac lucem gratam, tenebris cedentibus, illinc,
Creſcendo reuocat, tepidis comitantibus auris
Paulatim, proprio motu, proprióque rotatu,
Quo tibi præſentem cyclum deſcribere pergit,
Dum partes primas rigidi ſcandit Capricorni,
Ac agitur ſubita cœli vertigine ſummi.
Hinc ad nos alacris rediens, noſtrúmque reuiſens
Inde ſolum, auſtrinis frigus, glaciémque, niuéſque
Inſinuat ſenſim, factúſque remotior illis,
Impertit nobis æſtum, gratúmque calorem:
Vt fructus faciant, hominúmque, boúmq; labores,
Frigore laxato, niuibúſque, & grandine fuſis.
Terdenas partes Antarcticus, ac duodenas
Diſtat ei: Aequator vicenas atque quaternas,
Vnam ſi demas, necnon terdena minuta:
Id quod rite potes Tropico præſcribere Cancri,
Nam Phœbi tanta eſt nunc declinatio ſumma.
Hinc tu perſpicuè noſcis, quòd vterque cyclorum
Iſtorum eſt Solis limes: nam non abit vltra,
Seu ſurſum ſpectes, ſeu deorſum lumina flectas.

Deinde

Deinde quòd æstiuus maiori extenditur arcu
Supra tellurem, quàm ſubter: quò fit, vt illinc
Maiorem lucem Titan mortalibus edat,
Atque breueis tenebras, niſi mauis dicere noctes.
Oppoſitum brumalis habet: quapropter adauget
Noctes, & luces breuiat borealibus oris:
Nam ſecus auſtrinis contingere, nemo negabit.

Pulch / modū / laria / perſo / depr

Circuli Arctici, ſeu borealis, deſcriptio, vſus, natura & ſitus. CAP. XVIII.

VNus ab his ſupereſt, extremo proximus axi
Circul⁹ ad boreā: qui quòd geminas tenet ἄρκτους
Ἀρτικὸς à Græcis, vulgari nomine fertur,
Sidera concludens liquidum fugientia pontum:
Queîs occaſus & ortus abeſt, per climata multa.
Ille, polo mundi vicenis, atque quaternis
Diſtrahitur gradibus, ſi tollas pauca minuta:
Signiferíque polo totus deſcribitur idem:
A Cancri tropico terdenis ac̄ duodenis
Diſtans particulis, niſi me ſententia fallit.
Te tamen hîc nouiſſe velim, quòd circulus iſte
Multis Aſtronomis, veluti Proclo, & Cleomedi,
Semper viſarum limes proponitur eſſe
Stellarum: hinc varius, pro cœli climate, habetur:
Hîc maior, minor illic, denique maximus iſthic.
Vt ſphæræ eſt poſitus, necnon ipſa vna polorum
Ad Finitores varia exaltatio, nota
His qui ex Aequante ad boream procedere tentant:

Ratio / clatu / ctici

Deſcr / & vſ / ctici / ſecun / Procl / Cleom

Ergo, ſub Aequatore videbitur Arcticus eſſe
Nullus: propterea quòd ibi cuncta aſtra pateſcunt,
Nulla occultantur: ſed mox lateſcet cunti
Ad boream, ſub quo narratur maximus eſſe:
Nam cum Finitore, Aequantéque conuenit illic.
Quod quàm ſit verum, doctos cenſere relinquo.

Circuli Antarctici, ſiue auſtralis, deſcriptio, vſus, natura, & ſitus. CAPVT XIX.

HIc nobis reſtat de paruis quattuor, vnus
Circulus, auſtrinas qui claudit & obſidet Vrſas
(Si tamen hîc aliquas vltrò concedis adeſſe)
Arctoo oppoſitus, quod nomen præbuit illi.
Quantùm noſter abeſt ſublimi à cardine mundi,
Tantundem aduerſo cenſetur proximus iſte:
Quem terris preſſum, notius proſpectat Horizon:
Atque Capri tropico terdenis ac duodenis
Partibus eximitur: velut à Cancro borealis:
Signorúmque poli motu formatur ad vnguem.
Sed non intactum maneat, quoſcunque minores
Hoſce cyclos, retinere polos maioribus vſque
Communes: quibus eſſe paralleli aſpiciuntur:
Ac ſemper ſpatiis æqualibus vndique abeſſe.

Circulos alios minores, à iam dictis, quamplurimos in cœleſti ſphæra deſcribi, ac fingi.

CAPVT XX.

NOn ignorabis cœlum pleroſque minores,
A modò deſcriptis, alios agnoſcere cyclos:

Vt ſunt qui vltra Aequatorem, citráque diurno
Solis finguntur motu, lucémque figurant
Ac tenebras, quauis terrarum parte, ſitúque,
Siue æquales, ſeu vulgares reſpicis horas:
Et quotquot circa capitalia puncta locorum
Deſcripti, ſpatium latum boream modò verſus,
Ac auſtrum modò, ſi ex Aequante receſſeris illuc,
Oſtendunt: mutántque horas & tempus, eundo.
Addam quos fixæ menſurant, atque planetæ,
Illorum vt pateat data declinatio ſurſum.
Si quæris reliquos, librorum docta ſupellex,
Aut ſphæræ interpres facili tibi ſuggeret ore:
Qui ſint, quid valeant, quos vſus denique præſtent.
Sedulus hunc audi, hunc perquire, hunc viſe libenter.
Sed tantùm id peragent, quos ingenioſus amauit
Ἑρμῆς, ac ardens euexit ad æthera virtus.

Nullos circulos, nec item axes cum ſuis polis, motum ex ſe habere: imò ne in cœlo re vera ſubſiſtere. CAPVT XXI.

NE tu me quidquam dicas celaſſe, monebo
Nullos in cœlis cyclos agnoſcere motum,
Qui ſit eis proprius, qualem tibi ſidera formant.
Sed Finitorem, atque μεσημέριον bene tolles:
Non quòd ſe moueant, ſed quòd mutentur eundo,
Atque ſubinde noui veniãt, ſurgántque, cadántque:
Quod potes & reliquis cœlorum aſcribere cyclis:
Quos mutari adigit mutatio longa locorum.
Hinc, tantùm poteris boreæ procedere ad oras,

Vt Cynoſura tuo veniat cum vertice rectà:
Et Cancri ſignum liceat capitale videre:
Auſtrum præterea verſus concedere tantùm,
Vt liceat rutilum ſidus ſpectare Canopi,
Et capiti impendêre tuo ſignum Capricorni.
Quod nautæ ſuperant hodie qui per mare currunt,
Atque nouas magno ſcrutantur pectore terras.
Hi ſtellas, cœlúmque nouum ſic, ſemper eundo,
Inueniunt: Finitoréſque, μισημερίας π
Mille nouos, & mille vagos, & mille fugaces:
Nullum Aequatorẽ, nullum Cancrũ, Capricornum
Nullum: ni veniant ſub eos longè peragrando.
Concludes ergo, hos cyclos nobis remoueri,
Atque propinquare, huc nunc, nũc illuc properando:
Sed mutare locum nequaquam, vt ſcripſimus antè.
Porrò, non credes vllos conſiſtere, & eſſe
Re uera in cœlis maiores, ſiue minores
Cyclos corporeos: nec rurſum axéſque, polóſque:
Nil graue ſurſum habitat, nil illic materiale eſt,
Et nil compoſitum, ſimplex eſt vndique cœlum.
Te tamen admoneo, ſi gaudes fortè moneri,
Hos laudare homines, reuereri, ſemper amare,
Qui ſummo ingenio, & ſuperis dictantibus, olim
Talia ſunt nobis commenti, vt cœlica queuis
In noſtrum veniant vſum, & monſtrentur apertè.
Fœlices animæ, quibus hæc cognoſcere primùm,
Inque domos ſuperas tam dextro ſcandere curſu
Cura fuit: noſtríſque oculis diſtantia longè

Sidera, ceu digito notiſſima reddere: ſummè
Fœlices tumuli, quibus inſunt oſſa virorum
Tantorum: ô cineres bis, térque, quatérque beatos!
Credibile eſt illis violas innaſcier, atque
Lilia, ſtelligeróſque deos habitare ſepulchra
Clarorum Aſtronomûm, & natorum ſidere fauſto:
Queis fuit, eſt, & erit, notum per ſæcula nomen.

Cœleſtem ſphæram, poſitis hactenus circulis multiplicibus circunſcriptam, duplicem eſſe: hoc eſt, dupliciter, reſpectu terræ, contemplari. CAPVT XXII.

PAulò antè expreſſi maiores atque minores
Cycli præcipui, propria ſub imagine cœlum
Obiectant oculis: ſummum dico, atque ſupremum:
A quo multi orbes alij clauduntur, & vna *A∫ cœl orb di.*
Tellus, ac elementa, modo quo ſcripſimus antè.
Hîc ſphæras alias à prima, iure tacemus,
Doctis Phænomenis multorum ex ordine notas.
Ergo hîc cœleſtis generatim ſit tibi picta:
Quam non abſurdè duplicem fecere priores:
Vna eſt obliqua ac decliuis, & altera recta. *Glo ra*
Quod tumor, atque globus terræ præſtare videtur, *vt a nob liſſ*
Ad ſenſum mutans ſphæræ poſitúmque, polóſque.

Quid ſphæra recta, & quínam propriè ſub ea habitare dicantur. Adhæc, cur ita appelletur. CAPVT XXIII.

Quisquis vtrũque polum prospectat rite locatum
In finitoris labro, is censetur habere
Directam sphæram, éstque sub Aequatore repostus,
Cum quò Finitor sphærales exhibet anglos
Ac rectos: id quod sphæræ rectæ dare nomen
Iure potest: sub ea quotquot versantur, apertum
Vndique habent cœlũ: ac illic numerántque, vidéntq;
Surgentes stellas omneis, omneísque cadentes.
Addo quòd his adsunt anno æquidialia toto,
Hique vident Solem bis summum, bis capitalem,
Vmbrarúmque gerunt quinas ex ordine formas.
Non desunt etiam qui rectam dicere malint,
In qua verticibus polus imminet: iísque locatur
Ad perpendiculum: necnon Aequator habetur
Pro Finitore: éstque illic reuolutio tota
Anni labentis, clausa vnâ nocte, diéque.
Nam senis hìc nox, & senis mensibus est lux:
Verùm erecta mihi hæc, potiùs quàm recta putatur.
Rectam alij censent meritò debere vocari,
Quòd Finitori incumbant axísque, políque,
Ad rectũ positum: & cũ Aequãte μεσήμβριος anglũ
Constituat rectum, ac sphæralem, verticis ipso
In puncto exactè: quod sphæræ non habet vllus,
Hunc præter, positus, veluti res ipsa docebit.

Quid sphæra obliqua: & quinam sub illa
propriè dicantur habitare. Ad-
hæc, cur ita appelletur.

CAPVT XXIIII.

CVi polus vnus erit ſurſum, vergétque deorſum
Alter, decliui ſphæræ ſupponitur, vltra
Aequantem, aut citra: velut ars demonſtrat, itérque.
Aequidialis ibi cum Finitore receptus,
Obliquos anglos format: quotquot reſidebunt
Hîc, cœli facies illis non tota patebit,
Nec ſtellas omneis manifeſta nocte videbunt:
Quóque magis ſurſum tendet polus, hoc magis infrà
Deſcendet cœlum: creſcétque dies magis illic:
Quæ non ſemper erit tenebris æqualis: vt vna eſt
In recta ſphæra, ſicut monſtrauimus antè.
Vis dicam paucis multa? obliquæ incola ſphæræ
Agnoſcit rectæ contraria ſingula, quando
Aequantem longè linquens, ad vtrunque polorum
Accedit magis, vt ratio depoſcit. iſta
Sat fuerint, nam ſunt cœlis compendia grata.

Quin cantu bere oblic & d

Incol que ſ nihil mune re, cu bitato recta ra.

COSMOGRAPHIÆ ANTONII MIZALDI MONLVCIANI, Liber tertius.

ceue ctia.

PAVCA quidem, sed magna tamen, video superesse,
Musa, tibi: quid suspiras? dum sacra fauebit
Vranie, pandétque viam, omnia tuta putato:
lorū atio
Nil cunctare igitur nobis ostendere paucis,
Quemnam rite locum tenet inter sidera, quiuis
Circulus antè tibi scriptus, maióruе, minóruе:
Et quâ ducit iter: vel cuius imaginis ille
Excurrit parteis: præsertim hoc tempore nostro.
Hancce nouam doctis aperi, te quæso, fenestram:
Primáque quod nulli tentarunt, fortiter aude:
Immortale decus dant parui sæpe labores.

Sex maiorum circulorum cœlestis sphæræ designationes, & loca vt hodie in cœlo iacent, & ab aliis distingui possunt, Zodiaci in primis. CAPVT I.

SIgnifer ex propriis Signis describitur aptè:
Cui in Libra Aequator concurrit, Lanigeróque.

A borea

A borea Cancrum, Capricornum tangit ab austro.
Cætera percurret, si forsan scire laboras,
Zodiacus noster: sic libro nomen habetur.
His ergo paucis contentus, cætera nosce.

Zodi- ius scrip-

Aequatoris circuli designatio, vt hodie in cœlo iacet, & à reliquis distingui potest.

CAPVT II.

HIc vbi Lanigerum Aequator secat, haud procul illinc,
Per caput incedit Ceti: & mox vngula Tauri
Vtraque præcedens, ferme contingitur eîdem:
Tum demum ex scapulis medius resecatur Orion:
Lactea deîde via, vnguiculis Procyō quoq; flagrās:
Post hunc perreptat sæuæ & longæ caput Hydræ:
Hincque pedes imos festinat adire Leonis.
Hæc secat Aequator: vel saltem singula tangit
Extra Signiferum, ac ipsis in partibus austri.
Hunc intra, rigidi boreæ de parte, pererrat
Virginis ille idem corpus, necnon Ophiuci:
Et cum Lacte, Aquilam, cui Pegasus additur vnus
De capite, & cauda Delphinus, Piscis & alter:
Hic vbi Lanigerum repetit quâ venerat antè.

Aeq- desig- inte- ad p- strin- Zod-

Des- Aeq- ad b- extr- diac-

Meridiani & Horizontis locus, ac designatio.

CAPVT III.

SIgnari nequeunt in parte μεσήμβριος vlla,
Et cœli visi, à non viso sector Horizon:

Ni sit de forma, quam paulò scripsimus antè:
Quod videas: nam sunt cycli plerunque fugaces.

Coluri Aequinoctiorum locus & designatio in cœlo. CAPVT IIII.

CYclus hic, à summo nascentem vertice mundũ
Permeat, Arctophylaca petens per terga Draconis:
Extremámque secans Hydrã, mediúmque sub astris
Centaurum, oppositum rursus percurrit ad axem,
Hinc Cetum calcans, squamosáque tergora Ceti:
Necnõ Lanigerũ, & Libram, clarúmque Trigonũ,
Andromedæque sinus imos, fastigia matris:
Principiúmque suum, repetito hîc cardine claudit.

...omnia ...lesti ad vn... descri... tueri

Coluri Solstitiorum locus, & designatio in cœlo. CAPVT V.

IN præcedentem cyclus hic procumbit ab axe,
Pérque pedes, necnon ceruicem transilit Vrsæ:
Quam septem stellæ primam, mox Sole remoto
Producunt, nigræ præbentem lumina nocti.
Hinc Cancrũ à Geminis dirimit, stringítque flagrãtẽ
Ore Canem, clauúmque Ratis de vellere notæ,
Inde axem aduersum per gyri signa prioris
Opposita, atque alio rursus de limite tangit
Te, Capricorne, tuísq; Aquila, hic te calcat in astris,
Pérque Lyrã inuersam currens, spirásque Draconis,

...sti cir- ...qui- ...globis ...busnõ ...guun- ...aliis, ...sé.

Posteriora pedum Cynosuræ proterit illic,
Transuersam resecans vicino in cardine caudam:
Hic vbi se claudit tãdem, memor vnde profectus.

Circuli Lactei, qui inter maiores cœli circulos à plerisque recensetur, designatio, & locus in cœlo. CAPVT VI.

CIrculus in cœlo manifestus nocte serena,
Necnon conspicuo candore notabilis (ex quo
Lacteus Astronomis, iusta ratione, vocatur)
Inter maiores cyclos plerisque refertur:
Qui bene in aduersum positas succedit ad Arctos, Lact li, s lacte gnat cher
Et paulùm à boreæ tractu sua fila reducit:
Transitque illustris per sidera Cassiopeæ.
Inde per obliquum descendens tangit Olorem,
Ac Aquilam, Telum, Serpentis denique caudam,
Temporáque æquantem cyclum, Zonámque ferentẽ
Solis equos, intra caudam quà Scorpius ardet,
Necnon Cheironis summum, extremúmque sagittæ.
Thuribulum petit hinc, Aram dixere vetusti:
Deinde suos sinuat flexus per crura, pedésque
Centauri alterius, rursúsque ascendere cœlum
Incipit: Argiuámque ratem per aplustria summa, De glob sunt da.
Atque Canẽ à capite excipit: & Tropicũ Capricorni
Dissecat: inde pedes lambens fratrum Geminorum:
Hic vbi Signiferum rursus perreptat, & vnum
Mox inuadit Erichthoniũ: téque vnde profectus,

Caſsiopea petens, ſuper ipſum Perſea tranſit:
Orbémque incœptum à te, in te concludere pergit.
Cyclus hic, vt dixi, eſt candore notabilis: vnde
Non quærendus erit multùm: nam lumina pulſat
Sponte ſua, ſéque ipſe docet, cogítque videri.
Vtque ſuos arcus per nubila circinat Iris,
Mortaléſque rapit pulchra ad ſpectacula ſurſum:
Sic ſuperincumbens ſtellato in culmine, limes
Candidulus, reſupina facit mortalibus ora,
Hóſque ad cœlorum miracula prouocat vltro.

Ratio nomenclaturę Lactei circuli, qui Græcis eſt γαλαξία. CAPVT VII.

NOn hic celanda eſt famæ vulgata vetuſtas:
Olim de niueo lactis fluxiſſe liquorem
Pectore Reginæ Diuûm, cœlúmque colore
Infeciſſe ſuo: quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen cauſa deſcendit ab ipſa.
An maior denſâ ſtellarum turba coronâ
Contexit flammas, & multo lumine candet,
Ac fulgore nitet collato, & luce refuſa?
An fortes animæ, dignatáque nomina cœlo,
Corporibus reſoluta ſuis, & carcere fracto,
Huc remigrant celeres, ſummúmq; habitātia tēplū,
Aethereos viuunt annos, ac luce fruuntur?
An verò Phaëton currus auriga paterni
Peſsimus, aërios tractus incendit, & illis,

In signum genitor vestigia nota reliquit?
Sed hæc ad Græcos redeant figmenta poetas:
Et cœptum repetamus iter, fœlicibus astris.

Quatuor circulorum minorum cœlestis sphæræ, locus & designatio: Arctici in primis, siue borealis. CAPVT VIII.

ARcticus, à binis vocitatus circulus Vrsis,
Ex toto Cynosuram includit: deinde Draconem
Partitur medium, Cepheúmque, hinc Caßiopeam
Tantillum attingens, necnon Helices caput, à quo
Hunc extra cyclum spectatur tota iacere.

Breui... script... ctici c...

Tropici Cancri designatio & locus, vt nunc in cœlo iacet. CAPVT IX.

PEr caput, & dorsum constat transire Leonis
Hunc cyclum, Arcturúmque ferire ad fœmina, necnon
Serpentis rictum: poteris cui iungere rectè
Engonasis humerum, dispersáque semina Lactis:
Ac alam Cygni: post quam se Pegasus offert
De crure, et cubito Andromede pulcherrima virgo,
Necnon & Piscis gelidas qui vergit ad Vrsas:
Deltœtónque fere, queis addes cornua Tauri,
Cum Geminis: Cancrum hinc repetẽs, se colligit illic.

Circu... stitial... prius... astra...

Tropici Capricorni deſignatio & locus, vt hodie in cœlo iacet. Cap. x.

AEgocerωta patrem cognoſcit circulus iſte:
Pérque pedes tranſit Fuſoris, & illius vndam,
lis *Hinc Cetũ à cauda, Eridanũ, Leporémq; Canémq;*
desi- *Maiorem truncans: dein riuum Lactis, & Argo,*
inter *Hydram prætereа ſæuam: cui deſuper aſtant*
Crater cum Coruo: petit illinc Scorpion, ac mox
Cheironis caput, extenſúmque arcum, atque ſagittã:
Hîc vbi curriculum cœptum concludit ad vnguem.

Antarctici circuli deſignatio & locus. Caput xi.

NOn conſtat, nec ſcitur adhuc, Antarcticus iſte
Circulus, vnde queat certò deſcribier: & ſunt
Qui Arctoum dicãt per cuncta referre: quod vnũ
i An- *Nos doceãt, videántque, precor, qui partibus illis*
i desi non- *Explorant pelago terras, cœlúmque remotum:*
ogni- *Quanquã, qui Aequanti ſubſunt, diſcernere norũt.*

Admonitio in ſuperiora.

NOlim te lateat, quòd erunt aliquot reuolutis
Hinc ſeclis, omnes ſcripti poſitúſque, ſitúſque
Cyclorum cœli maiorum, ſiue minorum,
In longè varia ſignorum parte, locóque,
Quàm tibi ſit dictũ: nam ſidera quæ modò formas
Conſtituunt, per quas decurrit linea cyclum

Deſcribens, ſedes immutant: nanque per annos
Centum, cuncta gradu vno, à ſede priore recedunt,
Inceſſu proprio, tardo, lento, atque remiſſo,
Signiferi in longum numeratis partibus: in quo
Si perſtant, ſedes poſitas, mihi crede, relinquent
Quotquot ſunt cycli, quos paulò ſcripſimus antè:
Verùm hæc ad noſtros referatur cura nepotes.

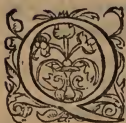
Quòd Mundo, de quo hactenus ſcriptum, appoſitè quadret Sphæræ nomen: ipſúmque Vniuerſum Sphæra mundi rectè vocetur.

CAPVT XII.

Corpus quod ſolidum eſt, & clauditur vna
Rite ſuperficie, Aſtronomis id Sphæra vocatur:
In cuius medio eſt punctum, à quo ſemper ad ipſam
Vſque ſuperficiem, ſi multas limite recto
Ducas lineolas, æquales vndique ſurgent
Inter ſe: velut ars demonſtrat, & indicat vſus.
Quãdo igitur mũdus, ſolidũ, plenũq; (quod ipſa
Detrectet vacuum natura) agnoſcitur eſſe
Corpus, perfectè, ac ex omni parte rotundum,
In cuius medio, ceu centrum, terra locatur,
(Vt tibi perſpicuè & fusè monſtrauimus antè)
Hinc verè Mundi totius machina, Sphæræ
Nomen habet, de qua hæc paucis ſcripſiſſe, ſatis ſit.

GEOGRAPHICA QVÆDAM EX SVPERIORIBVS PENDENTIA & colligenda.

Quinque Zonarum terreſtrium, quæ totidem parallelis circulis in cœlo reſpondent, & præcipuas mundi regiones conſtituunt, deſcriptio, temperatura, ac ſitus, iuxta veterum traditiones. Cap. I.

Vinque parallelis, vt ſcripſi, cingitur orbis
Cœlorum: atque plagæ totidem tellure premuntur:
Quarum quæ media eſt, vix eſt habitabilis æſtu:
Semper Sole rubens, & torrida ſemper ab igni.
Vnde hîc vruntur, ſiccíſque teguntur arenis
Deſerti, tetro ſerpentum afflamine, campi,
Vt tradunt veteres: ſed quos deridet apertè
Horum qui migrant illuc ſententia: quíue
Per mare diſcurrunt variè, & noua regna ſalutant.
Namque die, valido quod Phœbi incanduit æſtu,
Humida nox reficit, paribúſque refrigerat horis:
Præſertim ſub cyclo Aequante, & circiter illum:
Vt tibi paulò pòſt clarè monſtrare ſtudebo.
Quæ cœli extremis ſubſunt, dextráque, ſiniſtrâ,
Perpetua glacie horreſcunt, ac nubibus atris:
Has inter, Tropicóſque, duæ, pro munere Diuûm,

Cesserunt homini, atque ibi viuere posse dederunt:
Quadam temperie, mixta cum frigore flamma,
Fine, & principio, parua: ad medium, mediocri:
Hanc nos incolimus, contráq; Antichthones illam:
De quibus hicce locus me inuitat scribere pauca.

De Antichthonibus, qui vulgo Antipodes dicuntur. Cap. II.

Antipodes Græcis, necnon Antichthones, hi sunt
Qui plantas nobis obuertunt ex diametro,
Ac summè opposita nobis tellure fruuntur.
Et quamuis habitent, vel agant sub vertice cœli
Nostro persimili, eôdem Finitore deorsum,
Atque μεσημερίῳ vtantur (ne credito nugas)
Atque parallelo, à simili Aequatore remoto,
His commune tamen nil prorsum agnoscimus esse
Nobiscum: quod sic paucis ostendere pergo.
Cùm Sol æstatem nobis vehit, opprimit illos
Tristis hyems: quando lux periucunda, diésque
Nos visit, tenebræ somnos his vndique suadent:
Dum nobis oritur Phœbus, tùnc occidit illis,
Et contrà: rursus, quoties longissima nobis
Lux fulget cum nocte breui, longissima nox est
His cum luce breui: in summa, contraria seruant
Cuncta, licet fiant vna & simili ratione:
Sed nunquam simul, ac pariter, me iudice, rectè,
Vt spectare licet solido de corpore sphæræ.

Qu- cena- pode- Ant- nes.

Ant- nibi- sus c- ne n- habe- mon-

Sph- da e- rials- saria

Antipodes reuera esse, contra multorum opinionem. CAPVT III.

ANtipodes verè norunt, ac esse fatentur
Qui soluunt ex occasu, veniúntque per ortum
Ad dites Indos, & fama ac nomine notam
Taprobanam rebus pretiosis nobilitatam,
Rursus in occasum redeuntes, orbe peracto.
Necnon qui à borea, exploratis ordine Zonis,
Austrino tentant axi supponere sese:
Quod dum perficiunt, satagúntque explere, profectò
Quàm sit diuersa in rebus natura creandis,
Et quàm diuerso mutentur tempora tractu,
Agnoscunt, seu mores, victum, aut aëra spectes.

Nullas hodie terrestres Zonas, siue mundi parteis, inhabitabiles dici debere. CAP. IIII.

CRedibile est, quòd terra habitatur tota: nec vllus
Est locus, aut Zona vlla, in qua non viuere possint
Mortales, aptásque sibi componere sedes:
Sit licet immodicum frigus, vel maximus æstus,
Illic aßiduè: natura vbi tristia fixit
Læta adhibet, crebrò miscens aduersa secundis.
Atque vbi dat morbos, medicamina debita gignit.
Ergo, vbicunque calor summus reperitur, ibidem
Vel vasti montes, vel frigida flumina, & ædes,
Aut syluæ vmbriferæ, & multis cũ fontibus amnes,
Deinde specus multi, loca subterranea multa
Hîc sunt, quæ possunt homines defendere ab æstu.

Addo quòd ferme illic est nox æqua diei,
Quæ Solis radios æquato frigore frænat:
Vnde fit, vt Zonam mediam non esse putemus
Desertam omnino, multos sed habere colonos,
Arte, ac ingenio, & naturæ munere tutos.
Zonæ etiam extremæ, quas non habitarier aiunt,
Aßiduis niuibus præssas, glaciéque perenni,
Possunt rite coli: vt ratio non lubrica suadet:
Maxima nanque locis lignorum copia in illis
Nascitur: & fiunt illic hypocausta, grauésque
Vestes, ex varijs animantum pellibus: vnde
Frigora propulsant homines, hyemique resistunt:
Innumerísque modis glacies eludere norunt:
Congrua non etiam desunt alimenta, cibósque
Indigenas partim, partim illuc vndique vectos
Accipiunt largè: & quæcunque augere calorem
Internum, externúmque valent, sibi sedulò quærũt.
Non igitur verum est, quòd nos prisci docuerunt,
Vnius tantùm Zonæ partem, exiguámque,
Naturam humano generi tribuisse colendam:
Et reliquum terræ desertum prorsus, ab ipsis
Piscibus, atque feris, duntaxat semper haberi.
Ah, foret indignum certè hoc: Natura minoris
Fecisset nos, quàm bruta: imperiúmque dedisset
In terris maius, quàm homini, & spatiosius illis.
Quare, si qua fides adhibenda est vera loquenti,
Haud dubiè tellus tota est habitabilis, & nil
Obstat quin poßint mortales viuere vbique:

Naturæ auxilium in rebus non deficit vllis,
Ingeniúmque hominis durißima quæque refringit.

De mundi climatibus,& illorum distinctoribus parallelis geographicis, cum recepta cuiusque nomenclatura: & quod plura climata,quã septem statui debeant. CAP. V.

Climata dicuntur terræ interualla, duobus
Clausa parallelis, quibus est descriptio sursum:
Sed similis fingenda tibi, & formanda deorsum,
Verùm, aliter quàm nunc de Zonis egimus: vnde
Quisque parallelus horæ quadrante, propinquum,
(Vt mediis horis clima) exuperátque, fugitque:
Si rectè numeres ex Aequatore, polorum
Alterutrum versus: qui solus vbique, diei
Et nocti semper horas tribuit duodenas,
Dum Phœbus proprio motu comprenderit illum.
Adde quòd hîc tractũ medium, mediã quoq; sedem
Mundi cõstituunt, qui docta Mathemata tradunt.
Si placet Astronomos veteres audire, sequíque,
Duntaxat septem numerabis climata, tali
Ordine, per Meroen, per Niliacámque Sienen,
Et per Alexandri quæ nomen vendicat vrbem,
Pérque Hellespõtũ, atque Borysthenis ostia, pérque
Riphæos monteis, quibus additur vltima Thule:
Inde per ἀντίχθων contraria climata ponunt,
Queis dant imparibus spatiis, nocté sque, diésque.
At non te fugiet, nos rectè climata plura

iam ... opriè ... a.
tũ ra ... distri
us ter- ... us sub ... atore.
m cli- ... ordo ... omen- ... ra, ex ... uis.

Tradere, vt eſſe ſolent varia incrementa dierum:
Maiorem ergo diem, vicenis atque quaternis
Horis, ſi conſtare dabis, qua parte polorum
Itur ad extrema, hîc tu ſeptem climata tantùm,
Non facies, ſed, vt eſt pár, vicena atque quaterna:
Quæ horas biſſenas ex Aequatore reportant.
Hæc quantò propiùs veniunt ad vtrunque polorum,
Tantò crede minora: quòd hîc ſe ſphæra coarctet,
Ac ibi ſint tractus breuiores, atque minores,
Quàm ſub cyclo æquante dies, vel nòn procul illinc,
Ob medium, ad quod quæ accedunt màiora videtur.
Si quotnam gradibus nunc à ſe climata diſtant,
Atque paralleli, vel ab Aequatore, repoſcis,
Te ad libros mittā in quibus hæc tradūtur ad vngue̅,
Aut ad præclarum doctorem, perfacilémque:
Nam ſunt quæ hic ſcribi nequeunt, contenta doceri.

Plu… ta p… eſſe, … ſepte…

Clim… ſe ve… los n… quā… quat… etian… lelos…

Libr… cum… re, n… ſuppl… ſe qu… nequ…

Locorum longitudines quomodo conſtituendæ, & diſtinguendæ. CAP. VI.

HIc ego te nolim demum neſcire, quòd vna
Linea, quæ terras Fortunæ excurrit, ab axe
Arctoo ſurgens, & in illum deinde (ſed ipſo
Diſſecto in geminas partes Aequante) recurrens
Per cœlum Antipodū, quo tractu Sol venit ad nos,
Primum conſtituit, formátque μεσημβριον: à quo
Emanare ſolet diſtantia longa locorum,
Exortum verſus properando, tramite recto.

Meri… rum… gitud… corum… ſtitu… tio ēt…

Sic per vtrunque polum quæ transit linea quæuis,
Pérque loci punctum, qui Zenith dicitur, illa
us et *Hîc proprium cuiuis, verúmque μεσήμβριον adfert,*
s cu- loci *Quem patrium agnoscit telluris qualibet ora:*
anus. *Vt præcedenti libro monstrare studebam.*

Locorum latitudines quomodo excipiendæ & distinguendæ. CAP. VII.

idines *ID spatium latum est, quod ab Aequatore recedit*
m mẽ *Ad boream, sursum: vel ab austri parte, deorsum:*
per *Donec erit ventum sub punctum verticis, ipsum*
elos s ab *Siue μεσημέριον qui punctum hoc truncat ad vnguẽ.*
ore ad *Elatíque poli gradibus respondet vbique:*
trum m. *Sicut nos fusè, & multis monstrauimus antè.*

De gradibus longitudinum seu meridianorum, & quot horis in terra respondeant, geographica quædam. CAP. VIII.

QVemque μεσημέριον censent superare propinquũ,
Quindenis gradibus: qui reddunt protinus
idecim *horæ*
s cœli, rari *Vnius spatium: quantóque μεσήμβριος exit*
vna in *Longiùs à medio nocteis æquante, diésque*
Orbe, magis coïens geminum angustatur ad axem:
In quo dum terras metiris, sedulus esto:
Et semel, atque iterum quæ sit proportio quære:
Tantisper dum nos meditabimur hoc tibi scriptum.

De gradibus latitudinum, ſeu parallelorum, geographica quædam. CAP. IX.

QVisque gradus ſub cyclo Aequante, & nõnihil vltrà,
In latum, ſtadiis reſpondet vbique locorum
(Ni fortaſſe polos verſus, vel ad vltima mundi)
Quingentis, niſi ſit Ptolemæus vana loquutus:
Quem legat, et relegat cui doƈta μαθήματα rident.
Inde, polos verſus variat menſura, modúſque.
Sed menſurarum tu hîc nomina, fortè, requires:
Quæ magnos vſus, & maxima commoda, rebus
His adferre queunt: ne quid tibi velle negare
Me dicas, facilè, ac paucis, aduerte, docebo.

Vni g… magni… li in c… reſpon… quing… ſtadia… ra: ſe… cas 31… licana

Geographicarum menſurarum nomenclaturæ aliquot. CAP. X.

EX hordei granis, Digitus fit, quattuor, vnis,
In latum poſitis, ſéque attingentibus, ipſo
Præcipuè ventre: vt res poſtulat, & docet vſus.
In Palmo digitus quater eſt: quater in Pede palmus.
Paſſum quinque pedes faciũt: paſſus quoque centum
Quinque ac viceni, Stadium dant: Mille, repoſtũ eſt
In ſtadiis oƈto: duplicatum dat tibi Leucam
Noſtratem: aut duo, ſi ſic mauis, millia. Quidquid
Scribendum reſtat, viua tibi voce magiſter
Exponet: necnon doƈtiſſima ſcripta virorum

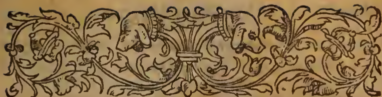
Quid… graphi… Digitu… Palmu… Pes. Paſſus… Stadiu… Miliar… Leuca.

Qui res cœlorum tractarunt lege soluti:
Nam, vt suprà monui, non omnia possumus omneis:
Nec quocunque loco possunt rectè omnia scribi:
Addam quòd breuitas cœlis gratissima res est:
Necnon & doctis, qui magna, ac seria tractant.

ntius
udari
tis,
ab in-

Hi, si nostra probant, satis est: quid rustica latret
Turba, parum curo: nam eius laus, dedecus ingens
Personat: à doctis laudari, est gloria summa:
Quod mihi dignetur concedere Christus IESVS.

COSMOGRAPHIÆ ANTONII MIZALDI, FINIS.

ENCOMIVM DOCTI

ASTRONOMI, ET PERITI *rerum cœli Interpretis, Asclepiadeo choriambico monocωlo contextum.*

AVTORE ANTONIO MIZALDO MEDICO ET MATHEMATICO.

SEMPER visa fuit conditio mihi
Perdocti Astronomi, non reliquis modò
Maior, sed melior, splendidior quoque.
In primis, studium, curáque sordida
Terræ, non potis est flectere ad infima
Illum: sed vehitur summus in æthera,
Sublimi feriens vertice sidera:
Illic vt liceat viuere cum choro
Diuinæ Vraniæ mille modis sacro:
Qui, tanquam miseros esse procul iubet,
Quos auri rutilans illaqueat nitor
Blandis funiculis, mortiferis tamen:
Quos ingens grauitas præpedit altiùs
Reptare, ac potius consequier bonum:
Et quos magnificæ nobilitant opes:
Quos fœtu reditus multiplici fluens,
Quos distenta nouis horrea frugibus,
Quos vino valido vasa tumentia,
Quos mensæ dapibus pontificalibus
Instructæ celebrant, ac populariter
Acceptos faciunt, atque foris beant:

Laus docti Astronomi a neglectis fortunæ bonis.

Hos (inquam) Vraniæ ſidereus chorus,
Ceu telluris onus, cœlitibus nimis
Inuiſum, refugit, fulminat, expuit:
Queis, vel iure bono, connumerabimus
Hircorum, atque ſuum ſordidulos greges:
In quorum ſtabulis præcipuam tenent
Sedem, molliculi Sardanapalij:
Necnon ventricolæ mille Epicurij:
Qui cœlum ſpoliant viribus, & Deum
Non curare homines turpiter aſtruunt,
Dum Baccho & Cypriæ ſacra perimpia
Noćteis atque dies perpetuant: nihil
Ducentes melius, nobilius nihil,
Poſt vanos titulos, vanáque nomina,
Et dona inſtabilis perpetuò Deæ:
Quæ florent hodie, fluxáque cras iacent.
Se non Aſtronomus talibus impedit:
Qui cum cœlitibus cœlica poſsidet
Fœlix regna: quibus (turre velut ſitus)
Quàm circo poſitas res hominum breui,
Quàm clauſas humili valle procùl videt!
Quàm ridet miſeros terricolas! Deus!
Quantis inde malis hos notat affici?
Et quot mortiferis cladibus impeti?
Quot furtis, gladijs, diſsidiis, dolis,
Vnumquemque alium perſequier? bene
Dum ſurſum reſidet tutus in æthere.
Sic eſt Aſtronomus Cæſare, ſiue quid
Illo maius habes, mille beatior
Cauſis, mille modis maior, & altior.
Vt celſo volitans ſub ſolio Iouis
Per Phœbi radios Rex auium, ſolet
Deorſum tardigradas temnere cochleas,
Muſcas, vermiculos, puluereum ſitum:
Sic ſummum volitans ſummus ad æthera
Dum vult Aſtronomus, deſpicit infima:
Ac vileis hominum ridet ineptias:
Et quæ conſtituunt eximiè bona

Nihil commercij cælo cum voluptatibus.

Fortunæ cũ cælo malè conuenire.

Fœlix admodum Aſtronomi cõditio.

Pulchra ſimilitudo & ſummè notanda.

Multi terrigenæ,diuitias,togam,
Fastus purpureos, cornigerum caput,
Necnon mille tibi cognita,negligit:
Affectans aliud nobilius bonum.
Non hunc chara soli detinet area,
Non gemmæ, aut lapidum splendor amabilis
Huic auferre potest sidereum iubar:
Non vani tituli, somnus & ocium:
Aedes marmoreæ,pulchra palatia:
Seruorum strepitus , milléque fercula.
Is castæ Vraniæ discipulus, parum
Re vera ista facit: noscere sat putans
Motus sidereos,vim Senis algidi,
Vim faustæ Veneris,Mercurij quoque:
Quid cum Marte ferat Iupiter aureus:
Quando bella cadent: cur premat anxia
Illum pauperies: huic diademata
Quem finem referent:quid statuent equi
Tingentes rutilos ad mare Athlanticum
Soles: adiiciet quæ mora noctibus
Tardis obstiterit:rursus vbi ignea
Aestas emicuit, cur breuioribus
Nox adsit tenebris,lux eat amplior.
Quid porrò exoriens,& pariter cadens,
Mundo flammiuomus Seirius imprimet:
Et quid Pleïades,quid Hyades,simul
Arcturus,Procyon,Hœdulus,& Lyra,
Ac Præsepe,& Oriónque,Coronáque.
Hæc cuncta Astronomus dum bene percipit,
Dum tot perfruitur commoditatibus,
Non eius studium, gloria,dignitas,
Sors,& conditio nubibus obtegit
Splendores alios,iuréque destruit?
Hæc sunt magna quidem, sed nihil, aut parum
Admiranda putes, si modò quæ dabo
Spectas: Astronomus mille,vel ampliùs,
Annis antè, potest dicere quo loco
Eclipses populum concutient metu:

Hæc legan ambitiosi mortales.

Astronomu alter hom quàm mor talis.

Rerum cœl Philosophi incredibilis & summa fœlicitas.

Cœlum do ctis Astrono mis peruiū esse.

Astronomus peritus & doctus,alter re vera Pro pheta.

Et qua parte poli proſpicier queant:
Queis exinde plagis,aut regionibus
Mundi,& qua facie parturient mala:
Quonam menſe cadent: quis color imminet:
Et quàm longa premét damna: quibus modis:
Non per bella, famem, peſtiferam luem:
Aut morbos alios: per pluuias, gelu,
Ventorum rabies, intolerabilem
Aeſtum:prætereа,non ferientur his
Aut bruta,aut homines: quæ bene ſingula
De ipſis aëriis ignibus,& vagis
Crinitis,etiam ſedulò iudicat.

Mira præuiſio Aſtronomi.

Addo,quòd latitans tempora dicere
Scit,queis veliuolum Luna tumeſcere
Compellet pelagus,móxque quieſcere.
Scit terræ vnde tremor, quando futurus eſt,
Et quando illuuies: fulmina ſtridula
Dum nubes parient: quando tonitrua
Surgent:quando niues, quandóue grandines:
Et quo menſe cadent,vel potiùs die:
Qui mores hominum:qui ſteriles erunt
Anni:qui Cereris munere,diuites
Reddent agricolas,muſtáque porrigent:
Quæ ſtellæ pluuias,flamina quæ dabunt:
Necnon & nebulas, ſudáque tempora:
Arctoum Boream,cum madidis Noti
Pennis,& Zephyrum floribus vtilem:
Euri viuificos denique ſpiritus
Cœlum quando ſuis motibus adferet,
Cum ventis ſociis,& lateralibus,
Seu terram peragres, ſeu mare nauiges.
Sic eſt Aſtronomi gloria maxima,
Ingens prætereа laus,decus,ac honor.

Ex his collige, Aſtronomum(ſiquidem volet) diuitem fieri poſſe.

Vt Solis radians igniferi iubar,
Stellas,eximio lumine fulgidas
Non dicam ſuperat, ſed remouet procul
Ex noſtris oculis,obtenebrat quoque:
Sic docti Aſtronomi conditio ſacra,

Altera ſimilitudo pulchra & elegans.

Et ſplendor rutilans (inuidiæ locus
Hîc abſit) titulos, magnificè graueis,
Et vulgi phaleras conſepelit: necnon
Obſcuris tenebris voluit, & implicat:
Is, quod nemo poteſt, vrbibus exprimit
Qui morbi immineant, & quibus irruent
Anni temporibus, qualis hyems erit,
Quid ver arboreis floribus aduehet:
Aeſtas quid ſegeti, denique vitibus
Autumnus quid alet, de vario ſitu,
Aſpectu, radiis, motibus, impetu
Aſtrorum: quibus eſt imperium datum
In res quas gremio terra capit ſuo,
In res aërias, res pelagi quoque:
Queis addes hominum corpora, ſicuti
Nos diffuſè aliis perſequimur libris.
Hæc, inquam, Aſtronomus præuidet: vnicus
Re vera ſapiens: excipio rudes,
Plebeióſque aliquot, Mercurio bene
Irato genitos: qui leuiter nimis
Res cœli maculant, experientiæ
Nil, vſus minimùm, iudicij parum
Aut fortaſſe nihil, præterea minùs
Artis (proh hominum, próhque Deûm fidem!)
Callentes. ſed in his plus ſatis immoror:
Expertum Aſtronomum, nec populariter
Edoctum repeto: qui ad numeros vocat
Stellas, & proprio nomine quamlibet
Compellat, proprio collocat & loco:
Dicit quot breuibus nocte micent notis:
Magnarum quota ſit prima, ſecundáve:
Quo quærenda modo quælibet: indicat
Quæ menſura polis, quanta profunditas:
Immenſum ſpatiis æthera diuidit:
Formas in varias ſidera colligit:
Huic ſemper ſuperi regna patent Iouis:
Hunc Dii ſympoſiis, ac epulis ſuis
Quando vult adhibent: hunc adamant, ei

Aſtronom... doctus, re... ra magnu... ac ſapien...

Res cœli o... docto Aſtr... nomo apt... eſſe ac ex... ſitas.

Perdulcem ambroſiam, & nectar inebrians,
Cœleſtéſque dapes ſedulò proferunt:
Paucis,hunc decorant, & variè beant:
Vnde eſt Aſtronomi conditio boni,
Et ſors æthereis edita ſedibus,
Non dicam reliquis nobilior, ſed &
Maior, ditior, ac magnificentior.

Doctum Aſtronomum recreationibus non carere vllo tēpore, dum verſatur in cælis.

Dicet fortè aliquis,quòd caret omnibus
Quæ corpus recreant, ac animum fouent,
Solers Aſtronomus, ſidereas domos
Luſtrans,ſuſpiciens, perpetuò colens:
Hunc cœli exhilarant innumeris viis:
Huic dant mille modos, milléque machinas
Laxandi ingenij . vis ſequier feras?

Venatio in cælo.

Mox venator adeſt dexter, & impiger
Syluarum Arctophylax incola ; qui duas
Vrſas, & Leporem peruolucrem dabit,
Armentíque patrem deteget eminus:
Ac arcu, & iaculis te quoque muniet:
Ardentéſque Canes illico ſeliget:
Quorum dente cadent & Lupus, & Leo:
Aurigas & Equos, Plauſtráque proferet:
Queis vel difficilem conficies viam.

Aucupium.

Auceps ſi fieri fortè moueberis,
Corui illic, Aquilæ, Vultur, Olor, volant.

Piſcatio.

Geſtis inſidias tendere piſcibus?
Huc tranſlatus aquis Eridanus ſuis,
Multos ac varios ſedulò congeret:
Vt Cetum taceam cum regradario
Cancro : præterea Piſciculos duos,
Aut treis (ſi notium connumeras eis)
Delphinúmque, maris, deìnde poli decus.

Digladiatio

Si fortaſſe iuuat digladiarier,
Orion rutilans enſifer irruet.

Nauigatio.

Si contrà ſtudeas æquora ſcandere,
Argo nauis erit, magnáque fuſio

Ruſticatio.

Vndarum . gregibus vis operam dare?
Hircum,Lanigerum,cornigerum Caprum,

Vel dicto citius conspicies ibi.
Cum summis ducibus, principibus quoque
Versari satagis? perfacili manu
Iunges, ac socios efficies tibi,
Cepheûm peruigilem, magnanimũ Herculẽ,
Necnon historiis Persea cognitum.
Tén' blando alloquio fœmina, splendido
Aspectúue capit? se offeret illico
Formosa Andromede, Cassiopeáque.
Vis gustare Diis nectar amabile?
Cratera inuenies mellifluum. placet
Cantu, vel modulis te, simul & tuum
Restaurare animum? percelebris Lyra
Orpheî, mox oculis prosiliet tuis.
Affectas superis sacrificare Diis?
Illic Ara patet. frigora pellere
Exoptas? varij (conticeo Focum)
Ignes, viuificis vsque caloribus
Sursum perpetuo lumine splendicant
Noctes atque dies, infima, summáque
Lustrantes, vegeto denique spiritu
Afflantes. quid habes, aut petis ampliùs?
Rex ambis fieri? cœlica numina
Te ornabunt rutilo mox diademate.
Vis cum candidula virgine, dulcibus
Verbis, tristitias excutere ingeni?
Cœlum rite dabit. cum pueris cupis
Ludis atque iocis ocia fallere?
Surgent Tyndaridæ sedulo paruuli.
Vis cum doctiloquis, & grauibus viris,
De regno, studiis, militibus, foro,
Castris, diuitiis, corporeis bonis,
De rebus medicis, rebus agrestibus,
De legum placitis, atque mathesibus,
De sacra sophia, mechanicis quoque
Disceptare? tibi mox aderunt, senex
Saturnus, Venus, & Iupiter optimus,
Necnon Mercurius, Cynthia denique,

Aulicorũ [con]uersatio.

Amatoria in cœlo.

Cõpotatio

Musica.

Sacrificat[io]

Dominati[o] & potest[as]

Delectati[o]
Ludi & ioci.

Omniũ d[isci]plinarũ, [&] artium of[ficina] in cœl[o]

Et Mars, Phœbus item, turbáque plurima
Patrum cœlicolûm, docta, vetus, bona,
Quæ promptè,& modico tempore, quod rogas
Facundè expediet. vis tibi pingier
Cyclos, lineolas, puncta, triangulos,
Orbeis, aut aliud tale? mora breui,
Cœlum quidquid id est proferet. insuper,
Odisti tenebras? nil nisi lux micat
Sursum. vis rutilas, vis oculis tuis
Gemmas de radio non tolerabiles?
In cœlo resident milia milies.
Quiduis siderei regia fert poli.
Prudentem Astronomum participem sui
Reddit consilij Iupiter: hunc suam
Mentem sæpè docet, certáque signa dat,
Queis tanquam trutinâ singula ponderet
Quæ sunt, præterierunt, venient quoque.
Sed finem facio, dum modò dixero.
Tantas Astronomum res domino Deo
Acceptas positâ ferre superbiâ:
Quarum notitiâ, transit ad illius
Veram notitiam. Dic, quid habes, homo,
His maius, melius, magnificentius?
Nil sanè. ergo mihi perpetuò bene
Visa est Astronomi conditio probi
Et docti, reliquis esse beatior,
Ac præstantior, illustrior, altior,
Maior, splendidior, nobilior quoque.

Omnis geometria in cœlo.

In cœlis splēdida omnia ac nitida.

Astronomū omnia Deo accepta referre: quem ex suis opibus venerātur ac adorat.

FINIS ENCOMII DOCTI ET *periti rerum cœli interpretis, seu Astrologi, autore* ANTONIO MIZALDO, *Medico & Mathematico, Lutetiæ.*